

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології
Кафедра соціальної роботи

На правах рукопису

Онищенко Єлизавета Вадимівна

**«ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ПОТРЕБ ТРАНСГЕНДЕРНИХ ЛЮДЕЙ В УКРАЇНІ»**

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня
бакалавра соціальної роботи

Науковий керівник:
Доктор філософії з галузі соціальної роботи,
асистент кафедри соціальної роботи
Бутенко Надія Віталіївна

Допустити до захисту в ЕК
Кафедра соціальної роботи
Завідувач кафедри соціальної роботи
Кандидат соціологічних наук, доцент
Люта Леся Петрівна _____
(підпис)

Київ-2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТРАНСГЕНДЕРНИХ ОСІБ.....	7
1.1 Соціальна підтримка трансгендерних осіб.....	7
1.2 Трансгендерна спільнота в Україні.....	9
1.3 Діяльність організацій у забезпеченні потреб трансгендерних осіб.....	17
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ ТРАНСГЕНДЕРНИХ ОСІБ У СОЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНИХ ПОСЛУГАХ	24
2.1 Обґрунтування вибірки та загальна характеристика опитування.....	24
2.2 Вибір інструментарію та розробка питань для дослідження.....	28
2.3 Результати емпіричного дослідження та їх аналіз.....	37
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОБОТІ З ТРАНСГЕНДЕРНИМИ ЛЮДЬМИ.....	58
3.1 Потреби трансгендерної спільноти та відповідні соціальні послуги.....	58
3.2 Аналіз діяльності громадських організацій у забезпеченні потреб трансгендерної спільноти.....	60
3.3 Шляхи покращення роботи соціального сектору з трансгендерними людьми... ..	70
Висновки до розділу 3.....	76
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

На сьогоднішній день сфера надання соціальних послуг в Україні активно трансформується та оновлюється. Ринок надання громадських послуг організаціями недержавного сектору, які надають підтримку тим категоріям населення, робота з якими є малоуспішною або малодоступною для державного сектору, розвивається особливо швидко. Громадські організації є основними надавачами соціальних послуг для багатьох груп ризику. Їх діяльність дозволяє людям, чії потреби не задовільняються державними установами, отримувати гідну допомогу.

Громадські організації в основному працюють з однією категорією населення, іноді з близько пов'язаними з нею. Вони направляють всі свої ресурси на роботу з конкретною групою ризику, мають спеціалізацію, швидше адаптуються до змін, нововведень, практикують здебільшого сучасні та актуальні форми роботи. Тобто, фокусуючись на одній групі, вони потенційно мають значно більше успіху у роботі з ними. Проте, діяльність громадських організацій в Україні, її ефективність та форми роботи з певними категоріями населення малодосліджені.

За останні декілька років кількість громадських організацій зростає, а отже, наявний попит. Існують певні групи населення, котрі віддають перевагу саме недержавному сектору тому що надання послуг, актуальних для них, є непоширеною практикою для державних установ. Це може бути через нестачу фахівців у потрібній сфері, нестачу обізнаності серед працівників установ, або, в деяких випадках, дискримінацію.

Однією з таких груп населення є трансгендерні особи. Вони мають особливі потреби, проблеми, внутрішньопсихологічні особливості, унікальні для групи. Трансгендерні люди переживають гендерну дисфорію, тобто, почуття що їх біологічна стать не збігається з гендерною ідентичністю. Усвідомлення гендерної дисфорії та прийняття справжнього себе це нелегкий шлях; він може потребувати сторонньої психологічної допомоги. Також існують особливості соціальної взаємодії загального населення та цієї групи

людей. Трансгендерні особи часто стикаються із неприйняттям і дискримінацією як у соціальному, так і в професійному середовищах. Булінг і насильство у бік трансгендерних осіб змушує потребувати додаткового соціального захисту.

Недостача вивченого досвіду діяльності недержавних організацій у сфері надання підтримки трансгендерним особам обумовлює вибір теми: **«Діяльність громадських організацій у забезпеченні потреб трансгендерних осіб в Україні».**

Мета – визначити роль громадських організацій у задоволенні потреб трансгендерних людей в Україні.

Для досягнення мети, були визначені такі **завдання**:

1. Провести теоретико-методологічний аналіз особливостей надання соціальної підтримки трансгендерній спільноті;
2. Дослідити соціально-психологічні особливості та потреби трансгендерних осіб
3. Визначити особливості надання послуг соціальної підтримки трансгендерній спільноті.

Об'єктом роботи є діяльність громадських організацій України, спрямована на допомогу та надання послуг трансгендерним особам.

Предметом – особливості соціальної підтримки трансгендерних осіб в Україні.

Для досягнення поставленої мети і задач використовувалися такі методи: а) теоретичні – аналіз, систематизація та узагальнення; б) емпіричні – опитування із використанням двох стандартизованих методик опитування, а саме оцінки рівня ситуативної тривожності (тест Спілберга-Ханіна) та виявлення групи ризику за підручником «Психологу для роботи: Діагностичні методики» авторства М.В. Лемака та В.Ю. Петрище, а також авторської анкети спрямованої на з'ясування актуальних потреб трансгендерної спільноти та діяльність громадських організацій.

Дослідження громадських організацій, які працюють з трансгендерною спільнотою, має наукову новизну, оскільки зосереджено на специфіці діяльності організацій та надання послуг саме цій групі людей. Враховуючи виклики, з якими зіштовхуються трансгендерні люди, дослідження може розкрити унікальні аспекти і потреби цієї спільноти, а також принести нові уявлення про те, як громадські організації можуть більш ефективно надавати їм підтримку та послуги. Робота спрямована на заповнення прогалін у науковому розумінні ролі, значення та впливу громадських організацій у контексті трансгендерної спільноти. Це дозволить іншим дослідникам, активістам та організаціям у майбутньому розвивати нові стратегії підтримки трансгендерних людей.

Результати дослідження діяльності громадських організацій, які працюють з трансгендерною спільнотою, можуть мати велику практичну значущість для соціальної роботи. На основі дослідження можуть бути сформульовані рекомендації щодо кращих практик та форм роботи, які будуть враховувати потреби та перспективи самої спільноти. Отримані результати можуть слугувати доказовою базою для лобювання змін у політиці, які сприятимуть покращенню життя трансгендерних людей. Результати дослідження також можуть бути використані для підвищення свідомості серед професіоналів соціальної роботи щодо унікальних потреб та викликів, з якими зіштовхуються трансгендерні люди. В цілому, робота допоможе розширити знання, вдосконалити підходи та забезпечити кращу підтримку для цієї групи людей.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Список використаних джерел налічує 51 найменування, 17 з яких іноземною мовою. Загальний обсяг дипломної роботи становить 91 сторінка. Основний зміст дипломної роботи викладено на 75 сторінках. Робота містить 3 таблиці, 2 рисунки та 2 додатки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТРАНСГЕНДЕРНИХ ОСІБ

1.1 Соціальна підтримка трансгендерних осіб

Соціальна підтримка є важливою складовою благополуччя різних категорій населення; це система субсидій, допомог, пільг, соціальних послуг для населення, яка спрямована на підняття рівня життя кожної особи до суспільних стандартів. Це також спрямовано на підвищення життєвих шансів для вразливих категорій населення через стимулювання отримувачів послуг до активності, ресурсності та самостійного вирішення складних життєвих ситуацій [31].

В контексті соціальної роботи, соціальна підтримка насамперед направлена на запобігання потрапляння особи у складні життєві обставини (СЖО) або на подолання СЖО. Згідно із постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери» від 14.04.2021, соціальна підтримка включає передбачені законодавством соціальні виплати, пільги, послуги, здійснення або надання яких забезпечується інституціями соціального захисту за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України та інших джерел, не заборонених законодавством [24]. Це включає громадські, благодійні та неприбуткові організації, тобто недержавний сектор надання соціальних послуг.

Проте, особі або певній групі населення не потрібно перебувати або бути під ризиком перебування у СЖО щоб отримувати соціальну підтримку та покращувати свій рівень життя за допомогою неї. Соціальна підтримка покращує психічне та фізичне здоров'я особи, впливає на її емоційний та фізичний комфорт, тобто, має позитивний вплив на життя особи або групи. Представники різних груп населення, наприклад, молодь, викладачі, люди середнього віку, представники ЛГБТК+ спільноти, тощо, не є категоріями,

що обов'язково перебувають у СЖО, проте можуть активно розвиватись та долати певні перешкоди при умові надання якісної соціальної підтримки.

Представниками такого типу категорії населення є трансгендерні особи. Ця категорія населення не є видимою групою ризику для України, проте в США та країнах Європи вони фігурують як група, якій надається соціальна підтримка.

Наприклад, у США трансгендерні особи є частиною населення, яка може отримати будь-який вид соціальних послуг, мати різного роду соціальну підтримку [39]. Соціальні працівники всіх рівнів підготовки часто працюють у медичних установах і школах, виконуючи різноманітні завдання від оцінки розвитку та психологічної оцінки до запобігання насильству [42]. Соціальна підтримка не обов'язково надається трансгендерній особі з питань її трансгендерності. Наприклад, соціальний працівник у школі може допомогти студенту з професійною орієнтацією, надати академічну консультацію з питань процесу або напрямку навчання. Тобто, послуга надається не для виходу із СЖО, а задля підвищення рівня емоційного комфорту, що дозволяє людині розвиватись, навчатись, працювати, тощо, без надмірної тривожності.

Соціальні працівники також можуть сприяти сімейній терапії в сім'ях, де один із членів є трансгендерною особою, щоб інформувати інших членів сім'ї та допомогти забезпечити трансгендерній особі сім'ю як ресурс та підтримку. У випадках фіксування насильства проти трансгендерних осіб у навчальних закладах, соціальні працівники реагують відповідно. На політичному рівні соціальні працівники мають етичне зобов'язання виступати на захист трансгендерних осіб в питаннях правосуддя, медицини та політики держави [37].

Отже, соціальна підтримка трансгендерних осіб у США направлена на них не тільки як на групу ризику, а також як на громадян, які не перебувають у СЖО, але мають певні потреби, пов'язані з буденними життєвими

обставинами, задоволення яких підвищить загальний комфорт представників групи.

Задля кращого розуміння трансгендерної спільноти як клієнтів соціальної роботи, слід розглянути поняття трансгендерності та аналізувати становище та статус цієї категорії населення в Україні.

1.2 Трансгендерна спільнота в Україні

Щоб краще зрозуміти поняття трансгендерності слід розмежувати поняття статі та гендеру. Стать – біологічне явище; вона призначається при народженні і пов'язана в основному з фізичними атрибутами, такими як хромосоми, поширеність гормонів, зовнішня анатомія і внутрішні репродуктивні органи. Чоловіків визначає тестостерон, пеніс, простата та другорядні статеві ознаки, наприклад волосся на тілі та обличчі, низький голос; жінок – естроген, вагіна, яєчники і другорядні характеристики статі, такі як груди, ширші бедра та вищий голос. Також існує термін «інтерсексність»: він описує людей, чия комбінація гормонів, внутрішніх статевих органів та геніталій не підходять під типове визначення чоловічого або жіночого тіл.

Гендер відноситься до соціально сконструйованих ролей, поведінки, діяльності та атрибутів, які певне суспільство вважає прийнятними для хлопчиків і чоловіків або дівчат і жінок [11]. Вони впливають на те, як люди діють, взаємодіють і відчують себе. Хоча аспекти біологічної статі схожі в різних культурах, аспекти гендеру можуть відрізнятися. Гендерна ідентичність це також персональне відчуття, концепція власного гендеру. Вона стосується внутрішнього відчуття людини, що вона є чоловіком, жінкою або чимось іншим. Гендерне вираження відноситься до того, як людина передає свою гендерну ідентичність через поведінку, одяг, зачіски, голос, характеристики тіла, тощо.

Трансгендерна особа – це загальний термін для осіб, чия гендерна ідентичність, гендерне самовираження або поведінка не відповідають тим,

які зазвичай асоціюються зі статтю, до якої вони були віднесені при народженні. Багато ідентичностей потрапляють під парасольку трансгендерності [38].

Термін «транссексуальність» стосується людей, які змінюють або хочуть змінити своє тіло за допомогою гормонів, хірургічного втручання, пластичних операцій та інших засобів, щоб зробити своє тіло якомога більш відповідним їхній гендерній ідентичності. Цей процес переходу через медичне втручання часто називають зміною статі або переходом, транзицією. Люди, які мають жіночу, але ідентифікують себе та живуть як чоловіки та змінюють або бажають змінити своє тіло за допомогою медичного втручання, відомі як транссексуальні чоловіки або трансчоловіки. У протилежній ситуації – транссексуальні жінки або трансжінки. Також можуть використовуватись аббревіатури FTM (Female To Male) та MTF (Male To Female) [44]. Важливо зазначити, що такі терміни використовуються у медичному або іншому специфічному контекстах; у соціальному, професійному середовищах слід використовувати терміни «чоловік» та «жінка» без додавання префіксу «транс».

«Гендерквір» – це термін, який використовують деякі люди, які ідентифікують свою стать як таку, що виходить за межі типових конструкцій чоловічого та жіночого. Вони можуть визначати свою стать як те, що знаходиться десь на спектрі між чоловіком і жінкою, або вони можуть не ідентифікувати себе з жодним із них. визначити її як абсолютно відмінну від цих термінів. Вони також можуть мати бажані гендерно-нейтральні займенники, які не є ані чоловічого, ані жіночого роду, наприклад «вони/їх». Вони не завжди ідентифікують себе як трансгендери.

Відповідно до Діагностичного та статистичного посібника з психічних розладів (DSM-5), трансгендерність відноситься до широкого спектру людей, які тимчасово або постійно ідентифікують себе зі статтю, відмінною від їхньої природної [34]. Людям, які відчувають інтенсивну, стійку гендерну невідповідність, можна поставити діагноз «гендерна дисфорія» [4]. Важливо

враховувати, що психічний стан вважається психічним розладом лише в тому випадку, якщо він викликає значне страждання або інвалідність. Багато трансгендерних людей не сприймають свій гендер таким чином, що означає, що сама ідентифікація себе як трансгендерна особа не є психічним розладом [2]. Існує думка, що діагноз паталогізує гендерну ідентичність та трансгендерність, проте, він часто є потрібним для отримання належної медичної допомоги.

Проте, через переживання гендерної дисфорії, трансгендерні особи можуть мати підвищений рівень тривожності. Таке почуття дискомфорту у власному тілі та незадоволення зовнішнім виглядом може призвести до почуття тривожності. Усвідомлення себе як трансгендерної особи є складним психологічним та емоційним шляхом. Навіть без патологізації почуття власного гендеру, трансгендерна особа на шляху усвідомлення переживає специфічні почуття, сприйняття власного тіла та невизначеність щодо відчуття власного гендеру, ролі у суспільстві. До того ж, дискримінація трансгендерних осіб, хоч і не завжди, але може викликати тривогу або додавати до вже існуючої [12].

Для трансгендерних людей проблемами є пошук доступних ресурсів, таких як консультування, гормональна терапія, медичні процедури та соціальна підтримка, необхідна для вільного вираження своєї гендерної ідентичності та мінімізації дискримінації [16]. Багато інших перешкод можуть призвести до страждань, у тому числі неприйняття в суспільстві, прямий чи непрямий досвід дискримінації або насильства, булінгу [8]. Цей досвід може призводити до певних психологічних ускладнень: трансгендерні люди іноді страждають від тривоги, депресії або пов'язаних з ними розладами частіше, ніж нетрансгендерні або цислюди. Не завжди такі перешкоди призводять до довгострокових проблем, часто трансгендерні люди долають їх завдяки власній ресурсності, або підтримки оточення, наприклад сім'ї чи близьких.

Форми соціальної роботи з цією спільнотою розглянемо на прикладі Сполучених Штатів Америки. Через делікатну природу соціальної роботи Національна асоціація соціальних працівників (NASW) створила дуже детальний кодекс етики, якого повинні дотримуватися професіонали соціальної роботи. Розділ 1.05 його етичних зобов'язань перед клієнтами наголошує на культурній компетентності через постійну освіту та розуміння соціального розмаїття, включаючи стать, сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність або гендерне самовираження [48].

Спільнота ЛГБТК+ постійно розвивається, і для ефективної роботи, щоб зрозуміти її потреби, важливо вивчати аббревіатури, термінологію та вплив поточних подій. Опитування, проведене організацією «Trevor Project» у 2022 році, показало, що 58% трансгендерної молоді хотіли отримати психіатричну допомогу протягом минулого року, але не змогли її отримати, посилаючись на такі причини: страх обговорювати проблеми психічного здоров'я, страх бути не сприйнятим серйозно, страх бути вигнаним, страх перед ідентичністю та страх, що психологічна допомога не спрацює [17]. Хоча відповіді на опитування надійшли від людей віком від 13 до 24 років, що може свідчити про зв'язок між підвищеним рівнем тривожності та перехідним віком, тобто, ці почуття можуть не перенестись у доросле життя.

Соціальні працівники можуть обслуговувати трансгендерних клієнтів, створюючи дружнє середовище для ЛГБТК+ людей від підліткового до дорослого віку. Це включає вивчення спільноти, не узагальнення, а натомість повагу до унікальності та індивідуальності кожного клієнта.

Соціальні працівники, які використовують автентичний діалог, як через психотерапію, так і через відкриту, довірливу розмову, можуть допомогти пом'якшити будь-який сором або страх, поставити необхідні діагнози для лікування або допомогти в управлінні можливими результатами під час спілкування з родиною чи друзями. Для соціальних працівників навчання та адвокація є етичним обов'язком.

Медичні працівники та соціальні працівники часто отримують користь від постійного навчання у сферах гендерної ідентичності та самовираження. Стандарти медичної допомоги Всесвітньої професійної асоціації трансгендерного здоров'я (SOC) скеровують медичних працівників у допомозі клієнтам щодо їхнього психологічного благополуччя та загального здоров'я [47]. Часто трансгендерні клієнти шукають допомоги для своїх суперечливих почуттів щодо гендерної ідентичності, гендерної дисфорії і покладаються на терапевтичний діалог, щоб розібратися зі своїми емоціями та самопізнанням.

Соціальні працівники також можуть працювати на різних посадах, включаючи спеціалістів у сфері психічного здоров'я, клініцистів, терапевтів, шкільних соціальних працівників та кейс-менеджерів, надаючи послуги або направляючи до громадських ресурсів. Трансгендерні люди можуть стикатися з дискримінацією, яка може вплинути на їх психічне та емоційне здоров'я. Це може призвести до проблем, включаючи шкідливі методи подолання, безпритульність молоді через неприйняття сім'ї, зловживання психоактивними речовинами, приховування своєї особистості, тривожність і депресію, а також суїцидальні думки чи спроби [48]. Не у всіх випадках переживання дискримінації призводить до серйозних проблем; проблеми, наведені вище є найгіршим потенційним наслідком.

Щоб боротися з цими потенційними проблемами, соціальні працівники повинні створювати безпечне середовище та використовувати позитивні консультації, щоб вийти за рамки ролі захисника. Хоча не всі фахівці соціальної роботи практикують роботи у клінічній сфері, багато з них розробляють моделі адвокації, які охоплюють принцип, що кожна людина має право на своє гендерне вираження.

Щодо становища трансгендерної спільноти в Україні, відповідно до аналітичного звіту «Оцінка чисельності трансгендерних людей в Україні», виданим Інститутом соціології НАН України у 2020 році, консервативна чисельність трансгендерних людей в Україні (без урахування територій, на

той час окупованих російською федерацією) становить 8200 осіб [33]. При цьому, оцінка кількості трансгендерних осіб виявила низку системних проблем, які негативно вплинули на якість отриманих даних. Серед цих проблем можна відзначити недостатню залученість державних органів, слабкість систем моніторингу та оцінки в ряді недержавних організацій, а також відсутність механізмів обліку клієнтів та недостатню координацію мереж у трансгендерній спільноті.

В Україні багато трансгендерних людей зіштовхуються з дискримінацією, стигматизацією, насильством та булінгом у зв'язку з неприйняттям їхньої гендерної ідентичності чи гендерних виражень [18]. Сукупно все це становить трансфобію, що є різновидом ксенофобії. Члени спільноти часто стикаються з нерозумінням та цькуванням з боку оточуючих у майже всіх сферах життя, тому числі, і сімейному колі. Трансгендерні люди часто мають низьку самооцінку, невпевнені у собі й у своїй гендерній ідентичності до повного прийняття себе. Трансфобія також є впливовим фактором, який підвищує ризик тривоги та депресії.

У деяких випадках соціальну стигматизацію породжує неосвіченість про поняття трансгендерності. Стереотипи та булінг можуть бути наслідками браку знань про членів спільноти. Взагалі, відсутність або брак сучасної та коректної інформації про трансгендерність – поширена проблема у всіх сферах життя для трансгендерних людей. Фахівці медичної, психологічної, юридичної сфер та працівники державних установ зазвичай не мають необхідної кваліфікації.

Дослідження «Документування випадків дискримінації трансгендерних людей у сфері охорони здоров'я в Україні: процедура «зміни/корекції статевої належності» та доступ до медичної допомоги», проведене громадською організацією «Інсайт» у 2020 році, показало, що трансгендерні люди зазнавали проявів дискримінації у сфері праці [8].

Серед 27 опитуваних, третина зіштовхнулася із відмовою наймати на роботу, пов'язану з невідповідністю між зовнішністю та статтю, вказаною в

паспорті. Результатом цього є поширена проблема з безробіттям: близько половини опитаних на момент проведення дослідження не мали роботи або були працевлаштованими неофіційно.

Майже половина опитаних стикалася з дискримінацією у сфері освіти – цькуванням, знущаннями, залякуванням. При цьому адміністрація навчальних закладів частіше дотримується позиції невторчання, або не сильно намагається зупинити таке ставлення.

Слід зазначити, що дослідження, наведене вище, мало відносно невелику кількість вибірки, а отже, може бути недостатньо репрезентативним для групи. Тобто, приклади випадків дискримінації не обов'язково є розповсюдженими.

Згідно із дослідженням, що було проведено правозахисним Центром «Наш світ» у 2019 році, зареєстровано 23 випадки порушення трудових прав, які були пов'язані з сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю [7]. Ці порушення включали дискримінацію, такі як бездіяльність з боку адміністрації, звільнення під примусом, незаконне звільнення, погрози, пониження посади або відмову у просуванні, упереджене ставлення, фізичне насильство та інші порушення трудового законодавства з боку адміністрації.

Трансгендерні люди можуть уникати звертатись до лікарів через страх нерозуміння, негативного ставлення, неповагою. Медико-біологічними показаннями для корекції статі є наявність у особи психічного і поведінкового розладу «транссексуалізм». У більшості випадків, при встановленні діагнозу, особа стикається з нерозумінням лікаря-психіатра і не може отримати потрібний для видачі медичного свідоцтва про зміну статевої належності консультативний висновок [2]. В Україні бракує лікарів-спеціалістів, які мають актуальні знання саме щодо питань практичного застосування уніфікованого клінічного протоколу «Гендерна дисфорія»; часто трансгендерні люди змушені звертатись за юридичною допомогою з питань обмеження їхніх прав в обранні лікувального закладу та шукати

лікаря, який може надати психіатричну допомогу та встановити правильний діагноз.

Через такі труднощі, багато трансгендерних людей починають перехід самотійно. Зокрема, практикують гормонотерапію, не звертаючись до лікарів, адже кваліфікованих ендокринологів у цій сфері бракує.

Також є проблема госпіталізації трансгендерних людей. Під час прийому пацієнта в стаціонарну лікарню медичний персонал керується різними документами, затвердженими Міністерством охорони здоров'я України, а також внутрішніми документами, що розробляються в кожному медичному закладі. Ці документи можуть включати правила внутрішнього розпорядку, процедури госпіталізації та інші вимоги, що визначають підстави для госпіталізації та описують дії медичного персоналу, а також перелік документів, які необхідно пред'явити при госпіталізації. Однак, в цих документах відсутні пункти, що регламентують порядок дій у разі госпіталізації трансгендерної особи, яка не змінила офіційних документів у процесі корекції статі. Палати, розділені за принципом «чоловічі» та «жіночі», змушують медичних працівників поміщати, наприклад, трансжінку до чоловічої палати, що створює великий дискомфорт для особи.

Існують випадки, коли трансгендерні люди мали проблеми через трансфобію в ситуаціях банківського обслуговування, в подорожах, при перетині кордону, оренді житла тощо, які задокументувала громадська організація «Інсайт» у публікації «Дотримання громадянських прав трансгендерних людей» у 2019 році [22].

Трансгендерні люди є соціальною групою, яка на міжнародному рівні включена до переліку ключових груп населення, які більше всього схильні до ризику інфікування ВІЛ за даними UNAIDS та Глобального фонду. Проте, в Україні трансгендерні люди досі не фігурують як окрема група підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ [17].

Трансгендерні люди є вразливою категорією населення та потребують допомоги з боку надавачів послуг та організацій, що забезпечують соціальну

підтримку. Громадські організації, заклади медичної та психологічної допомоги, соціальні служби, тощо, відіграють вирішальну роль у забезпеченні прав та свобод трансгендерних людей України.

1.3 Діяльність організацій у забезпеченні потреб трансгендерних осіб

Заклади надання медичної, юридично-правової допомоги, державні та недержавні організації, що надають соціальні послуги, всі мають певний порядок та форми роботи з трансгендерними клієнтами.

З метою встановлення вимог до методів діагностики, лікування, профілактики та реабілітації для надання медичної допомоги трансгендерним особам та забезпечення послідовності цих методів для поліпшення якості життя пацієнтів, Міністерством охорони здоров'я України був затверджений уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги для лікування «Гендерної дисфорії» наказом № 972, виданим 15 вересня 2016 року [4]. Згідно з цим нормативно-правовим актом, медична допомога надається особам, яким був поставлений діагноз "гендерна дисфорія", з метою подолання або максимального зменшення дискомфорту та дистресу. Ця медична допомога ґрунтується на різних програмно-цільових підходах і має такі цілі: фемінізація або маскулінізація тіла за допомогою гормональної терапії; зміна первинних та/або вторинних статевих ознак (наприклад, грудей, зовнішніх та/або внутрішніх геніталій) через хірургічну корекцію та зміна гендерного самовираження і ролі (що може включати епізодичне або постійне життя у іншій гендерній ролі, яка відповідає гендерній ідентичності особи) [2].

Щодо закладів надання психологічної допомоги, вони проводять дослідження гендерної ідентичності, ролі і самовираження. Також вони займаються роботою з клієнтами, спрямованою на зменшення негативного впливу гендерної дисфорії і стигми на психічне здоров'я, з метою

полегшення внутрішньої трансфобії. Послуги, які надаються клієнтам з гендерною дисфорією, також включають збільшення соціальної підтримки, взаємодопомоги та поліпшення сприйняття власного тіла або розвитку стресостійкості за допомогою психотерапії (індивідуальної, парної, сімейної або групової).

Згідно з юридичним визнанням гендеру в Україні, пацієнтові за наявності медико-біологічних і соціально-психологічних показань може бути проведено зміну (корекцію) статевої належності. Після проведеної корекції видається медичне свідоцтво, а вже на його підставі може бути змінено правовий статус особи, тобто юридично визнано її гендер. Також в Україні є право на зміну імені, прописане в Цивільному кодексі [6]. Відповідно до нього, будь-яка людина, котра досягла 16 років, може змінити ім'я і прізвище на бажане.

Як зазначають фахівці правової сфери, діагноз гендерної дисфорії може призвести до повної непридатності особи для призову на військову службу у випадку, коли гендерні прояви є «різко вираженими». У той же час, у разі «помірно виражених» гендерних проявів, діагноз може призвести до обмеженої придатності в мирний час і воєнний час. Фактичну «різкість вираження» гендерних проявів встановлює спеціалізована медична комісія, яка може бути призначена, наприклад, місцевою психіатричною лікарнею. Згідно зі звітом правозахисного ЛГБТ-центру «Наш світ» «Становище ЛГБТК в Україні у 2022 році», трансгендерні особи в Україні не мають можливості бути призваними до Збройних сил України та повинні бути виключені з військового обліку у разі вираженої трансгендерності, якщо таке рішення приймає медична комісія військового комісаріату. Це також дає змогу трансгендерним жінкам виїжджати за кордон, навіть якщо в їх документах вони ще зареєстровані як чоловіки.[15].

У випадку відмови трансгендерній жінці у перетині кордону, вона може звернутися за допомогою до фахівця юридично-правової сфери з метою відстоювання своїх прав.

Державні структури надання соціальних послуг часто не можуть задовольнити, або є малоуспішними у задоволенні специфічних потреб трансгендерних людей. Громадські організації, що працюють з цією групою ризику є більш надійними в очах самих трансгендерних осіб: послуги надаються краще та ефективніше, до того ж, не доводиться зіштовхуватись із дискримінацією або неосвіченістю з боку фахівців.

Організації недержавного сектору, також відомі як неприбуткові організації, це організації, які не залежать від держави і не мають комерційної мети [10]. Вони можуть мати різноманітні цілі, такі як соціальні, культурні, освітні, благодійні або екологічні.

До організацій недержавного сектору належать різні типи організацій, такі як некомерційні організації, благодійні фонди, громадські організації, профспілки, релігійні організації та інші. Ці організації зазвичай засновуються групами громадян з метою вирішення конкретних проблем у своїй спільноті або у світі загалом.

Громадські організації в Україні є важливою складовою недержавного сектору. Згідно з законодавством України, громадські організації – це добровільне об'єднання громадян, що створюється для задоволення спільних інтересів та потреб громадян, реалізації і захисту їх прав, задоволення соціальних, культурних, благодійних, екологічних та інших потреб [25]. Україна має багату історію громадських організацій, які займаються вирішенням різних проблем у суспільстві, включаючи захист прав громадян, охорону здоров'я, культурну ідентичність та екологічні проблеми.

Не дивлячись на те, що українські громадські організації мають великий потенціал для розвитку та вирішення різноманітних проблем у суспільстві, проблеми розвитку недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг й надалі залишаються актуальними.

Специфіка надання соціальних послуг недержавними соціальними структурами відрізняється від державних: рівень їх формалізації та бюрократизації відрізняється від служб державного сектору, відсутність

чіткої управлінської вертикалі, самоврядування, можуть зосередити свої зусилля на наданні тих соціальних послуг, які розширюють соціальний мінімум, хоча лише для частини громадян, адже коло їхніх клієнтів є звуженим через необов'язковість надаваних послуг [30]. Незважаючи на зростання активності, більшість недержавних організацій в Україні мають певні труднощі із виконанням своїх функцій, які можуть бути пов'язані із відсутністю регулярного фінансування, низькою активністю і низьким рівнем довіри до послуг недержавних організацій з боку громадян та недостатньою відкритістю влади й бажанням співпрацювати з ними [9].

Проте, громадські та благодійні організації мають також певні переваги: через них громадськість може бути залучена до процесу прийняття владних рішень на національному та місцевому рівнях. Вони мають можливість здійснювати контроль за діяльністю публічної адміністрації, розподілом доступних ресурсів і розподілом обов'язків щодо надання публічних послуг між державним та громадським секторами. Присутність громадських організацій сприяє виступу в ролі посередника між різними рівнями влади та сприяє досягненню консенсусу між ними. Крім того, існує механізм для забезпечення легітимності владних рішень.

Громадські організації впроваджують ряд інноваційних проектів, спрямованих на надання соціальних послуг та підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери та інших спеціалістів, які надають соціальні послуги.

У сучасних умовах в Україні, особливо під час війни з агресором, громадські організації активно включаються у волонтерську діяльність, щоб задовольнити потреби фронту та забезпечити гуманітарну допомогу на окупованих територіях та у прифронтових та звільнених зонах. Вони також сприяють формуванню та розвитку ринку соціальних послуг для громадян, які повернулися на звільнені території, де ще не налагоджено діяльності соціальних служб. [15]. Недержавні громадські організації працюють у форматі державно-громадського міжсекторального співробітництва та

взаємодії з питань евакуації та поселення в приватному секторі людей з окупованих територій, розміщення переселенців та забезпечення їх необхідними речами, такими як одяг, взуття, засоби гігієни, продукти харчування, а також соціально-медичними послугами.

Сьогодні в Україні існує багато громадських організацій, що діють в різних сферах. Вони можуть бути засновані на різних принципах, включаючи релігійні, етнічні, професійні та інші. Відповідно до даних Державної служби статистики, станом на 1 січня 2021 року в Україні зареєстровано 160 тисяч громадських організацій. З них 38 офіційно легалізованих громадських організацій, що працюють зі спільнотою «ЛГБТК+». У деяких є своя специфіка, включаючи роботу з трансгендерними людьми.

Організації, чия діяльність направлена на допомогу трансгендерним людям працюють у декількох напрямках. Вони проводять дослідження, що стосуються проблем трансгендерних людей в Україні, регулярно проводять зустрічей на різні теми для трансгендерних людей. Також активно розвивається співпраця із лікарями щодо підвищення їхніх знань у сфері надання послуг трансгендерним людям. Частим запитом є представництво інтересів трансгендерних людей під час судових справ у ситуаціях, що стосуються зміни документів та допомога у пошуку дружніх лікарів. Також громадські організації можуть надавати одноразову або багаторазову фінансову допомогу трансгендерним особам.

Щодо специфіки запитів та наданої допомоги під час війни, за даними громадської організації «Trans*Generation», вони надали фінансову допомогу 123-ом трансгендерним людям з початку повномасштабного вторгнення та провели 49 безоплатних психологічних консультацій для трансгендерних персон з серпня 2022 року. За оцінками громадської організації «Інсайт», до 70% запитів на допомогу з виїздом за межі України надходило саме трансгендерних людей [14].

З початком війни з'явилась потреба у спеціальних притулках, шелтерах, які орієнтовані саме на ЛГБТКА+ людей, де вони не

піддавалися б небезпеці через гомофобію та трансфобію. Громадська організація «Інсайт» створила такі притулки у Львові та Чернівцях, ще один шелтер було відкрито в Ужгороді організацією «Gender Stream». Організація «КиївПрайд» також відкрила шелтер у Києві, а «Прожектор» – в Одесі, вже саме для трансгендерних та небінарних людей. Ці шелтери є місцем тимчасового перебування, де людина може знайти безпечне середовище і розробити план подальших кроків, зокрема, знайти роботу і постійне житло. Найчастіше до таких шелтерів звертаються особи, які походять з прифронтових регіонів на сході та півдні країни, а також ті, хто виїхав з окупованих територій. За інформацією з притулку в Чернівцях, 60–70% людей користувалися ним як проміжним пунктом перед виїздом за кордон [15].

Трансгендерні особи мають певні, властиві лише цій категорії населення, права та потреби, забезпеченням яких займаються громадські організації. Вони можуть співпрацювати із закладами надання медичної, юридичної, психологічної допомоги, а також із окремими фахівцями, спеціалістами відповідних сфер, задля задоволення потреб представників трансгендерної спільноти.

Висновки до розділу 1

Соціальна підтримка є важливою складовою благополуччя будь-якої категорії населення, не обов'язково групі ризику. Складовими соціальної підтримки різних категорій населення є комплексний підхід до ширшого спектру соціальних послуг, таких як психологічна, медична, грошова підтримка, допомога у професійній орієнтації та працевлаштуванні, тощо.

Трансгендерні є категорією населення, які не вважаються групою ризику, проте можуть зіштовхуватись з дискримінацією, насильством, неприйняттям в сімейному колі та у соціальному середовищі. Вони можуть зазнавати специфічні труднощі, перешкоди, мати підвищений рівень тривожності через гендерну дисфорію та/або ставлення до них у суспільстві.

Певні соціальні послуги можуть бути важкодоступними для цієї групи; це може бути як через трансфобію, так і через відсутність або нестачу необхідних для надання послуг знань, недостатню кваліфікацію відповідних фахівців. Трансгендерні особи також є групою населення, що мають підвищений ризик захворювання на ВІЛ, але досі не фігурують як ключова група в Україні.

Трансгендерні особи в Україні також мають вищезазначені труднощі, стикаються з дискримінацією, стигматизацією. Є позитивні зрушення на законодавчому рівні, нормативно-правова база роботи з членами групи є добре прописаною. Проте, також існують обставини, які значно ускладнюють життя трансгендерних людей. Надання належної соціальної підтримки може зменшити рівень стигми, з який стикаються представники групи та допомогти успішно долати труднощі.

Недержавні громадські організації більш успішні у наданні допомоги трансгендерним людям; вони не дискримінують, мають більш сучасні форми роботи, фінансують та організують проекти, які спрямовані на покращення ставлення до цієї групи суспільства в цілому.

Отже, слід дослідити діяльність громадських організацій з трансгендерними людьми та оцінити ефективність надання соціальних послуг, а також специфіку актуальних запитів на них.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ ТРАНСГЕНДЕРНИХ ОСІБ У СОЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНИХ ПОСЛУГАХ

2.1 Обґрунтування вибірки та загальна характеристика опитування

Для визначення актуальних потреб трансгендерних осіб в Україні, а також рівень задоволення цих потреб організаціями недержавного сектору, необхідно опитати самих трансгендерних осіб. Таким чином ми зможемо дізнатись не тільки інформацію, що стосується безпосередньо трансгендерних людей як групи ризику, а також і процес взаємодії цієї групи з громадськими організаціями: чи звертаються трансгендерні особи за допомогою, з якими запитами звертаються, ефективність послуг, наданих організацією, тощо.

Трансгендерні люди можуть бути важкодоступною вибіркою для опитування з кількох причин, головною з яких є розмір вибірки. Трансгендерна громада становить відносно невелику частину населення, тому може бути складно зібрати достатню кількість трансгендерних осіб для представлення різноманітності думок і дослідження певних аспектів. Статистична репрезентативність також може бути проблематичною, адже збір вибірки для опитування вимагає представлення широкого спектру населення, щоб результати були статистично репрезентативними. Однак, трансгендерна громада може бути менш видимою або складною для ідентифікації, що ускладнює процес збору представницьких даних [33].

Виключення і маргіналізація трансгендерних людей у суспільстві є перешкодами, які призводять до того, що вони не бажають або не відчують себе комфортно відкрито говорячи про свою ідентичність чи досвіди. Такі фактори можуть впливати на участь трансгендерних людей в опитуваннях.

Також існують певні етичні питання; збирання даних від трансгендерних осіб може потребувати особливої обережності та дотримання

етичних стандартів. Деякі питання можуть бути чутливими або приводити до незручних ситуацій, які потребують додаткової уваги з боку дослідників.

Задля виконання поставленої мети ми вирішили створити анкету опитування, що складається з трьох блоків питань. Перший блок направлений на дослідження трансгендерних осіб як групи ризику та визначення рівня тривожності серед членів громади. Другий блок допоможе визначити актуальні потреби трансгендерних людей, а третій – дослідити роботу громадського сектору з трансгендерними особами та з'ясувати наскільки недержавні організації залучені у наданні соціальних послуг цій групі.

Таблиця 2.1

Анкета опитування

<i>Блоки</i>	<i>Зміст</i>
I блок питань:	Методика визначення рівня ситуативної (реактивної) трифожності (тест Спілберга-Ханіна); Методика виявлення групи ризику за підручником «Психологу для роботи: Діагностичні методики» авторства М.В. Лемака та В.Ю. Петрище.
II блок питань:	Авторська анкета з 11 запитань, спрямованих на визначення актуальних потреб трансгендерної спільноти.
III блок питань:	Авторська анкета з 10 запитань, спрямованих на визначення ролі громадських організацій у задоволенні потреб трансгендерної спільноти.

Як ми зазначали вище, перший блок питань складається з двох стандартизованих методик опитування, які дозволять з'ясувати чи є трансгендерні особи групою ризику та загальний рівень тривожності цієї групи.

Визначення загального рівня тривожності серед членів трансгендерної громади може допомогти у виявленні пріоритетних потреб, тобто, які конкретні потреби трансгендерної громади потребують найбільшої уваги. Наприклад, вищий рівень тривожності може вказувати на певні проблеми, які потребують негайного вирішення, такі як доступ до якісної медичної допомоги або психологічної підтримки.

Як ми зазначали у I розділі, представники трансгендерної спільноти можуть мати підвищений рівень тривожності через переживання гендерної дисфорії, під час прийняття та переходу, а також через стигматизацію трансгендерних людей у суспільстві.

За допомогою визначення рівня загальної тривожності можна оцінити ефективність наданої допомоги державним та недержавним секторами. Тобто, це може допомогти оцінити ефективність заходів та програм, спрямованих на зниження тривожності в трансгендерній громаді а також ефективність наданих послуг психологічного характеру.

Виділення трансгендерної громади як окремої групи ризику не є обов'язковим задля надання належної соціальної підтримки групі, як ми зазначали у I розділі. Проте, як державна, так і недержавна сфери надання соціальних послуг та соціальної допомоги направлені на роботу з групами, що є вразливими до певних соціальних, медичних впливів, а також впливу доквілля. Навіть без ідентифікації трансгендерної спільноти як групи ризику, існують певні проблеми, з якими трансгендерні люди можуть стикатися більш часто. Наприклад, трансгендерні люди можуть стикатися зі складнощами в доступі до адекватної медичної допомоги, включаючи забезпечення гормональної терапії або проведення гендерно-підтверджуючої хірургії. Вони також можуть бути піддаються насильству, знущанням та соціальній виключеності.

За допомогою методики виявлення групи ризику, ми можемо визначити певні сфери, де трансгендерні особи можуть бути менш адаптованими, мати більші труднощі, проблеми. Розуміння та визнання цих

проблем допомагає сприяти створенню соціальної справедливості та ефективних політик, спрямованих на зменшення нерівностей та створення безпечного та інклюзивного середовища для всіх людей, незалежно від їхньої гендерної ідентичності. Важливо працювати на тому, щоб усунути дискримінацію, забезпечити рівні права та рівні можливості для всіх людей.

Другий та третій блоки питань є авторськими. Другий блок направлений на визначення певних, специфічних для даної групи людей, потреб, які є актуальними на даний момент. Цей блок також містить питання про особистий досвід представників спільноти щодо дискримінації у різних сферах соціального середовища, таких як сім'я, робоча та академічна сфери, тощо.

Третій блок питань направлений на дослідження роботи громадських організацій з трансгендерними особами. Питання у цьому блоці допоможуть визначити як часто та у якій кількості представники трансгендерної громади звертаються за допомогою та з якими запитами звертаються. Нас також цікавить наскільки ефективно громадські організації задовольняють потреби трансгендерних осіб. Дослідження зробить можливим провести оцінку ефективності роботи громадських організацій у виконанні їхніх місій та цілей щодо трансгендерної спільноти. Воно дозволить визначити, які програми, ініціативи та послуги успішні, а які можуть потребувати покращень або змін.

За допомогою питань третього блоку ми зможемо оцінити доступ до ресурсів, тобто, наскільки ефективно громадські організації забезпечують різноманітні ресурси для трансгендерної спільноти, такі як психологічна підтримка, медичні послуги, юридична допомога, тощо. Це дозволить з'ясувати, чи задовольняються потреби громади та чи існують недостатність або обмеження в доступі до цих ресурсів.

Виявлення пріоритетів також буде можливим за допомогою відповідей учасників опитування. Ми зможемо визначити найбільш важливі потреби

трансгендерної спільноти та встановити пріоритети для роботи громадських організацій, виявити області, де необхідна більша увага.

2.2 Вибір інструментарію та розробка питань для дослідження

Найзручнішим варіантом ми вважаємо «Google Forms» або «Google Форми». Це програмне забезпечення для адміністрування опитувань, що входить до безкоштовного веб-пакету «Google Docs Editors». За допомогою цієї платформи можна створювати опитування з мережі з різними типами запитань. Такий формат ідеально підійде для опитування, що складається з двох блоків. Також можна обрати анонімний формат опитування, що є бажаним опитуючи трансгендерну громаду, адже люди почуваються безпечніше та більш схильні давати персональні правдиві відповіді.

Також зручність програми «Google Forms» полягає у тому, що опитування, створені у ній є онлайн-опитуваннями. Тобто, досліднику не потрібно контактувати з респондентом віч-на-віч і респондент може сам обирати в яких умовах та годину він або вона будуть проходити опитування.

Спершу нас цікавлять персональні соціо-демографічні дані опитуваних. Ці питання не стосуються двох основних блоків питань; вони включають питання щодо гендеру опитуваного, його віку, міста, де прожив більшу частину життя, а також питання про місцезнаходження в даний момент. Варіанти відповідей: «в Україні, вдома», «в Україні, у іншому місті», «за кордоном». Через повномасштабне вторгнення агресора багато людей тимчасово переїхали в інше місто або за кордон, в тому числі і трансгендерні особи. Від того, чи змінив місце проживання респондент, може залежати рівень його тривожності, адаптованості.

Перший блок питань (табл. 2.1) включає в себе дві стандартизовані методики опитування, а саме оцінку рівня ситуативної (реактивної) тривожності, або тест Спілберга-Ханіна, та методику виявлення групи ризику за підручником «Психологу для роботи: Діагностичні методики» авторства М.В. Лемака та В.Ю. Петрище.

Оцінка ситуативної тривожності, така як тест Спілберга-Ханіна, може бути використана для опитування трансгендерних людей, оскільки вона дозволяє виміряти їх переживання тривоги в різних ситуаціях. Трансгендерні люди можуть стикатися з унікальними викликами та стресовими ситуаціями, пов'язаними з їхньою статевою ідентичністю, та їх тривожність може варіюватися в залежності від контексту. Тест може надати корисну інформацію про рівень тривожності, яку трансгендерні люди відчують в певних ситуаціях. Це може включати соціальні ситуації, пов'язані з процесом статевої транзиції, взаємодію з медичною системою, сімейні та міжособисті відносини, робоче оточення та багато іншого. Здійснення такої оцінки дозволяє краще зрозуміти фактори, які сприяють або підтримують тривожність у трансгендерних осіб, а також виявити потреби у підтримці та інтервенціях.

Тест Спілберга-Ханіна містить 20 тверджень, що стосуються емоційного стану опитуваного; вони можуть бути позитивного, негативного та нейтрального характеру.

Використання методики виявлення групи ризику за підручником «Психологу для роботи: Діагностичні методики» авторства М.В. Лемака та В.Ю. Петрище доречно, оскільки дослідження трансгендерних людей може вимагати ідентифікації групи ризику для збільшення ефективності та спрямованості дослідження. Оскільки трансгендерна проблематика пов'язана зі специфічними факторами і викликами, тому ми обрали саме цю методику для виявлення груп ризику для дослідження трансгендерних людей. Термін «група ризику» зазвичай використовується для опису підгрупи населення, яка може бути більш вразливою або стикатися з певними викликами та нерівностями.

Методика виявлення групи ризику складається з 50 питань що стосуються станів, переживань опитуваного, його життєвих обставин, відношень з сім'єю та з соціальним оточенням.

Другий блок питань містить 11 авторських запитань, які розроблені для виявлення наявності та визначення специфіки потреб трансгендерних людей, а також з'ясування ролі громадських організацій у задоволенні цих потреб. Саме тому другий блок питань можна неформально розділити на дві частини.

- 1. Як Ви оцінюєте свій стан здоров'я?*
- 2. Як Ви оцінюєте Ваші стосунки у сім'ї?*
- 3. Як Ви оцінюєте Ваші стосунки з друзями?*
- 4. Оцініть власну реалізацію у роботі/навчанні.*

Питання з першого по четверте просять респондентів оцінити власні життєві обставини за шкалою від 1 до 10, де 1 означає «дуже погано», а 10 – «дуже добре».

Надання респондентам можливості самим оцінити власний стан здоров'я є важливим, оскільки вони мають найбільш інформовані знання про своє фізичне і психічне самопочуття. Це враховує принцип автономії та уважання до їхньої особистої перспективи і досвіду. Оцінка стану здоров'я трансгендерних людей зазвичай включає не тільки фізичний аспект, але і психологічний, соціальний та емоційний стан. Трансгендерні люди можуть бути свідомими своїх потреб та проблем, які вони зустрічають, і вони можуть надати корисну інформацію, яка сприятиме розумінню їхнього стану здоров'я. Це також сприяє зміцненню їхньої активної ролі в процесі прийняття рішень щодо свого здоров'я; сприяє збільшенню їхньої самосвідомості, самоповаги.

Надання трансгендерним людям можливості самим оцінити власні стосунки у сім'ї є важливим, оскільки вони є ключовими учасниками і експертами своєї власної сімейної динаміки. Оцінка стосунків у сім'ї трансгендерних людей має велике значення, оскільки може виявити потенційні джерела підтримки, конфлікти або несприятливі фактори, які впливають на їхню самооцінку, емоційне благополуччя та загальний стан здоров'я.

Самостійно оцінити стосунки з друзями має важливе значення, оскільки друзі є важливою соціальною підтримкою і ресурсом для трансгендерних людей у їхньому житті. Трансгендерні люди мають найкращу інформацію про свої власні взаємини з друзями та можуть надати унікальну перспективу на ці стосунки. Оцінка стосунків з друзями у трансгендерних людей може виявити, наскільки друзі розуміють, підтримують і приймають їхню ідентичність, а також наскільки комфортно і безпечно їм з ними. Друзі можуть бути важливою опорою в процесі гендерної трансформації, допомагати у подоланні викликів і забезпечувати соціальну і емоційну підтримку.

Враховуючи оцінку трансгендерних людей стосунків з друзями, можна створити простір для вдосконалення цих стосунків та забезпечення підтримки, яка відповідає їхнім потребам. Це може включати освіту друзів щодо гендерних питань, створення безпечного і включного середовища та сприяння взаємній емпатії та розумінню.

Оцінка власної реалізації у роботі або навчанні дозволяє їм виявити свої власні думки, почуття та сприйняття стосовно своєї професійної або навчальної діяльності. Врахування їхньої оцінки реалізації в роботі або навчанні сприяє розумінню їхніх потреб, викликів та досягнень, а також може вказати на можливі проблеми або нерівності, з якими вони можуть зіткнутися. Оцінка може стосуватися таких аспектів, як професійне задоволення, можливості для розвитку, ступінь прийняття та підтримки оточуючими, а також можливість вільно виражати свою гендерну ідентичність у робочому або навчальному середовищі.

5. *Чи потребуєте Ви психологічної допомоги? Наприклад, консультації, підтримки.*

6. *Чи потребуєте Ви медичної допомоги? Наприклад, назначення гормональних препаратів.*

7. *Чи потребуєте Ви фінансової допомоги?*

8. *Чи є у Вас потреба у притулку, тимчасовому житлі?*

9. Вкажіть потреби, які Ви маєте (якщо такі є), але не зазначені вище.

Питання з п'ятого по дев'яте питають про наявність певних потреб, що може мати трансгендерна особа. Варіантами відповідей на ці питання будуть «так», «ні», або «інше». Виключенням є одинадцяте питання: воно вільне.

Питання про потребу трансгендерних людей у психологічній допомозі є важливим, оскільки отримання психологічної підтримки може мати значущий вплив на їхнє емоційне благополуччя, самооцінку, процес переходу та загальний стан здоров'я. Питання може допомогти виявити потенційні емоційні та психологічні виклики, включаючи стрес, дискримінацію, тривогу, депресію або проблеми самоідентифікації. Також, якщо відповідь респондента на питання «так», ми можемо зробити висновок про необхідність надання підтримки та ресурсів. Наприклад, консультація може забезпечити трансгендерним людям необхідну підтримку, розуміння та ресурси для ефективного управління своїми емоціями, відносинами, процесом самоприйняття та гендерною трансформацією.

Питання про потребу трансгендерних людей у медичній допомозі, включаючи гормонально-замінну терапію (ГЗТ) можна поєднати з оцінкою фізичного здоров'я. Це також може стосуватись потреби надання інформації та консультації про доступні медичні процедури та опції, пояснення процедур, потенційних ризиків та користі, а також розгляд альтернативних методів лікування. Питання про медичну допомогу також допомагає виявити психологічні аспекти, пов'язані з гендерною трансформацією, які можуть впливати на рішення щодо медичних інтервенцій. Це можуть бути емоційний стан, дисфорія, самооцінка та інші фактори, які враховуються під час прийняття рішення щодо ГЗТ.

Фінансова стабільність та доступ до ресурсів можуть впливати на благополуччя трансгендерних осіб та здатність отримувати необхідну підтримку. Респондент може потребувати фінансової допомоги через необхідність задоволення основних потреб, таких як житло, харчування, одяг

та медична догляд; підтримка медичних процедур, адже деякі медичні процедури, пов'язані з переходом, можуть бути вартісними. Підтримка психологічної допомоги, соціальна інтеграція, наприклад, отримання освіти, професійного навчання або пошуку роботи, та боротьба з дискримінацією, така як доступ до правової допомоги, захисту прав та підтримки організацій, які борються з дискримінацією; всі ці аспекти можуть бути причинами потреби у фінансовій допомозі.

Питання про потребу трансгендерних осіб у притулку або тимчасовому житлі є важливим і відображає проблему безпеки та стабільності життя. Тут причинами можуть бути потреба у безпеці та захисті, нестабільні житлові умови, кращий доступ до інших послуг (може включати доступ до медичних служб, психологічної підтримки, юридичної допомоги та соціальних програм) а також розширення мережі підтримки (притулок або тимчасове житло можуть стати місцем, де трансгендерні особи можуть знайти спільноту та побратимство з іншими людьми, які ділять подібні життєві досвіди).

10. Чи сказали б Ви, що відчуваєте дискримінацію, трансфобію там, де Ви зараз знаходитесь?

Варіанти відповідей на дане питання: «так», «ні», «інше». Трансфобія може серйозно впливати на життя трансгендерних осіб у багатьох сферах. Вона може спричиняти психологічні труднощі, включаючи депресію, тривогу, низьку самооцінку та суїцидальні думки. Трансгендерні особи можуть зіткнутися зі складнощами у працевлаштуванні та стикаються зі стереотипами та упередженнями. Трансгендерні особи також можуть мати обмежений доступ до адекватної медичної допомоги, включаючи процедури зміни гендеру, гормональну терапію та хірургічні втручання. Через дискримінацію трансгендерні особи є більш схильними до фізичного насильства, нападів та загроз безпеці.

11. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть у якій сфері Вас дискримінують?

Ми виділили основні сфери життєдіяльності, де трансгендерна особа може переживати дискримінацію, а саме: «соціальна (друзі, сім'я, сусіди, оточення)», «робоча (на робочому місці, у працевлаштуванні)», «медична (некваліфіковані, неприймаючі фахівці, недоступні послуги)», «юридично-правова (некваліфіковані, неприймаючі фахівці, недоступні послуги)», «академічна (неприймаючі викладачі, однокласники, однокласники)», «інше». Саме у цих сферах життєдіяльності трансгендерні особи найчастіше стикаються із трансфобією.

12. Ви користувались послугами громадських та благодійних організацій, які надають допомогу трансгендерним людям?

13. Вкажіть назви громадських, благодійних організацій, які надають допомогу трансгендерним особам, які Ви знаєте.

14. Якщо Ви звертались до громадської організації за допомогою, вкажіть до якої/яких саме звертались.

15. Вкажіть вид послуги/допомоги, яку Вам надали?

16. Розкажіть про надану Вам допомогу. Наприклад, наскільки швидко Вам її надали, чи складно було її отримати, у якій мірі було задоволено потребу, тощо?

12 питання розпочинає третій блок питань. Питання з 12 по 16 направлені на дослідження недержавного громадського сектору з надання послуг трансгендерним особам. Варіанти відповідей на 13 запитання: «так, неодноразово», «так, один раз», «ні, але планую», «ні», «інше». Питання 14-17 вільні та дозволять дізнатись детальніше про певну надану послугу/допомогу, а також її якість.

Питання про користування послугами громадських організацій трансгендерними людьми є важним для дослідження та оцінки роботи недержавного сектору надання соціальних послуг. Оцінка потреб. Запитуючи про користування послугами громадських організацій, ми отримуємо уявлення про потреби трансгендерних людей та які види підтримки та послуг вони шукають. Питання про досвід користування послугами також дозволяє

виявити можливі проблеми або недоліки, з якими стикаються трансгендерні люди при отриманні соціальних послуг. Це може включати бар'єри доступу, недостатню адаптацію послуг до їхніх потреб, трансфобічне поводження чи стигматизацію. Дані про користування послугами недержавного сектору допомагають оцінити ефективність цих послуг. Це може включати оцінку задоволення клієнтів, виявлення успішних практик або виявлення проблем, які потребують вдосконалення.

Щодо питання 14, запитати у респондентів які громадські організації, що працюють саме з трансгендерними людьми їм відомі, є важливим для оцінки доступності та розповсюдженості, тобто, це може дати уявлення про те, наскільки розповсюджені такі організації і чи існують необхідні ресурси та підтримка в різних місцях.

17. Чи звертались Ви за допомогою у державні структури? Наприклад до центру надання соціальних послуг.

18. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», опишіть свій досвід: з яким запитом звертались, чи отримали допомогу, наскільки якісною була надана послуга, тощо.

Питання 17 та 18 стосуються державного сектору, що надає соціальні послуги. Варіанти відповідей на питання 17 наступні: «так, декілька разів», «так, один раз», «ні», «інше». Нам важливо порівняти оцінки трансгендерних людей щодо користування послугами державного та недержавного сектору.

Причини задання такого питання такі ж, як і задання питання про роботу недержавного сектору: оцінка доступності, визначення потреб, виявлення проблем, недоліків у процесі надання соціальних послуг.

19. Якщо ви не звертались за допомогою в установи державного сектору, вкажіть причину.

Тут ми конкретизуємо причини, чому трансгендерні особи можуть не звертатись у державні соціальні служби. Ми виділили ряд потенційних причин, а також надали змогу респондентам вказати свою причину. Варіанти відповідей: «боюсь нерозуміння/дискримінації з боку надавача послуги»,

«вважаю, що надавачі послуг у державних установах некваліфіковані», «маю друзів/знайомих, які мали негативний досвід з працівниками державних установ», «інше».

Бар'єри доступу (стигматизація, недостатня освіченість працівників, недостатня адаптація послуг до їхніх потреб), страх або недовіра (досвід дискримінації, негативні стереотипи) та наявність альтернативних ресурсів, які краще адаптовані до надання послуг цій категорії людей можуть бути причинами відмови звернення в установи державного сектору.

20. Чи є Ви учасником іншої громадської спільноти? Наприклад, неформального об'єднання людей під парасолькою трансгендерності, котрі можуть допомогти, надати психологічну підтримку, підказати дружнього лікаря, тощо?

21. Якщо Ваша відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть яку саме проблему спільнота допомогла Вам вирішити та наскільки успішно.

Останні питання стосуються альтернативного ресурсу, який не є частиною державного та недержавного секторів, а саме – неформальні громадські спільноти. Нам важливо дізнатись, чи є вони ефективними у забезпеченні потреб трансгендерних людей.

Такі неформальні об'єднання можуть слугувати як соціальна підтримка; трансгендерні люди можуть отримати соціальну підтримку від осіб, які розуміють їхні унікальні проблеми та виклики. Це також може включати психологічну допомогу за принципом рівний-рівному, підтримку в питаннях отримання медичної допомоги або надання інформації про ресурси та фахівців, які демонструють позитивне ставлення до трансгендерних осіб. Участь у неформальних громадських спільнотах може дати трансгендерним особам можливість обмінюватися досвідом, порадами та інформацією з іншими людьми, які пережили подібні життєві ситуації. Це може допомогти вирішувати практичні питання, знижувати почуття самотності та знайти підтримку в подібному оточенні.

Анкета опитування спрямована на детальне вивчення потреб трансгендерної громади та вивчення діяльності громадських організацій у наданні соціальних послуг громаді.

2.3 Результати емпіричного дослідження та їх аналіз

У дослідженні потреб трансгендерної спільноти та задоволенні цих потреб організаціями громадського сектору взяло участь 16 осіб. Така кількість респондентів визначається важкодоступністю даної категорії населення.

Дослідження проводилося в онлайн-форматі за допомогою анонімного анкетування із використанням двох стандартизованих методик опитування, а саме оцінки рівня ситуативної (реактивної) тривожності, або тест Спілберга-Ханіна та виявлення групи ризику. а також за допомогою авторської анкети, спрямованої на визначення специфічних потреб трансгендерних людей та дослідження роботи недержавного громадського сектору у питання забезпечення потреб, доступності соціальних послуг та якості надання цих послуг.

З 16 осіб, 11 вказали свій вік 19-25 років, 2 особи зазначили вік 16-18 років, ще 2 – 41+. Одна особа вказала вік 26-30 років. Жоден з опитованих не знаходиться у віковій категорії 31-35 років та 36-40 років.

Щодо гендеру, більшість (6 осіб) вказали, що ідентифікують себе як жінку. 4 особи зазначили чоловічий гендер, ще 4 ідентифікували себе як небінарних осіб. Одна особа зазначила агендерну ідентичність, а ще одна зазначила, що ідентифікується як трансгендер. Можемо зробити припущення, що остання особа ще не визначилась, або не бажає визначати себе як одну певну гендерну ідентичність, проте все одно знаходиться під парасолькою трансгендерності.

Більшість респондентів (13 осіб) вказали Київ як місто, де прожили більшість життя. 3 особи вказали місто Одеса.

На питання про місцезнаходження в даний момент більшість (11 осіб) вказали, що знаходяться в Україні, вдома; лише одна особа зазначила, що тимчасово переїхала до іншого міста. При цьому 4 людини відповіли, що за кордоном.

Наступні питання стосуються стандартизованої методики «тест Спілбрга-Ханіна», або ж оцінка рівня ситуативної тривожності, де респондентам потрібно вказати наскільки вони погоджуються із поданими твердженнями. Варіанти відповідей «1» - ні, це зовсім не так, «2» - напевно, так, «3» - вірно, «4» - дійсно вірно.

Якщо РТ не перевищує 30, то, особа, яку опитували, не відчуває особливої тривоги, тобто у неї в даний момент виявляється низька тривожність. Якщо сума знаходиться в інтервалі 31-45, то це означає помірну тривожність.

Дуже висока тривожність (>46) прямо корелює з наявністю невротичного конфлікту, з емоційними і невротичними зривами і з психосоматичними захворюваннями.

Низька тривожність (<12), навпаки, характеризує стан як депресивний, ареаактивний, з низьким рівнем мотивацій. Але іноді дуже низька тривожність у показниках тесту є результатом активного витіснення особою високої тривоги з метою показати себе в "кращому світлі».

Середній показник ситуативної тривожності групи становить 40,69; сума знаходиться в інтервалі 31-45, тобто, це означає, що група має помірний рівень тривожності.

Щодо індивідуальних показників рівня тривожності, можна виділити найвищі та найнижчі. П'ять осіб мають суму в діапазоні від 51 до 56, що більше 46, а отже говорить про дуже високий рівень тривожності.

Оцінку рівня тривожності, що не перевищує 30, мають також п'ять осіб. Тобто, ці респонденти не відчувають особливої тривоги. При цьому показників менше 12, що означає низький рівень тривожності, не має жоден опитуваний.

Помірний середній рівень тривожності по групі вказує на те, що багато опитаних трансгендерних людей з цієї демонструють помірні ознаки тривожності. Це може проявлятися в постійному стані напруження, переживанні турботи, почутті незатишку, дискомфорту або постійного хвилювання. Хоч такий рівень тривожності не є критичним, він суттєво впливає на благополуччя та загальне самопочуття особи. Знизити загальний рівень помірної тривожності можливо шляхом надання соціальної підтримки трансгендерної спільноти.

Варто відзначити, що деякі респонденти мають дуже високий рівень тривожності. Це може вказувати на наявність серйозних симптомів тривожного розладу, які можуть суттєво впливати на їхнє фізичне та психічне благополуччя. Прояви високого рівня тривожності можуть включати інтенсивні панічні атаки, нездатність зосередитися, сонливість або проблеми зі сном, постійну тривогу та тривожні думки. Зниження такого рівня відчуття тривоги можливе при наданні психологічної допомоги (консультації, терапія), а також надання інших форм соціальної підтримки, у відповідності до конкретних запитів особи.

Варто також зазначити, що низький рівень тривожності відсутній серед респондентів, тобто ніхто з них не відзначив відсутність тривожності або її слабкі прояви. Це може свідчити про те, що трансгендерні особи, які були об'єктом дослідження, в усіх випадках переживають хоча б невелику тривогу.

Наступний блок питань – це стандартизована методика опитування задля виявлення групи ризику. Вона складається із 50 тверджень, на які опитуваним пропонується відповісти «так» або «ні».

Обробка і оцінювання результатів полягає у підрахуванні кількості збігів відповідей з ключем за кожною шкалою. Сумарний бал за кожною з п'яти шкал відображає ступінь її вираженості. Високими балами вважаються 5 та більше, при цьому акцентуація визначається балами 2-3.

Показниками у даній методиці є:

1. Взаємини в сім'ї: тут високі бали свідчать про порушення внутрішньо-сімейних відносин, яке може бути зумовлене напруженою ситуацією в сім'ї, батьківською неприязню, необґрунтованими обмеженнями і вимогами щодо дисципліни без відчуття батьківської любові, страхом перед батьками тощо.

2. Агресивність, де високі бали свідчать про підвищену ворожість та певну грубість.

3. Недовіра до людей: високі бали свідчать про сильно виражену недовіру до оточуючих людей, підозріливість і ворожість до них.

4. Невпевненість у собі: високі бали свідчать про високу тривожність, непевненість особистості в собі, власних силах та можливостях.

5. Акцентуація характеру, яку відносять до групи ризику. Це може бути гіпертимний тип (відрізняється майже завжди гарним настроєм, енергійний, активний, не любить дисципліни, дратівливий), істероїдний тип (проявляє підвищену любов до самого себе, жадає сторонньої уваги, ненадійний у стосунках), шизоїдний тип (характеризується замкнутістю і невмінням розуміти стан інших людей, часто замикається в собі), емоційно-лабільний тип (характеризується непередбачуваною мінливістю настрою).

Середні результати по групі опитуваних можна зобразити наступним чином:

Таблиця 2.2

Середні результати виявлення групи ризику

<i>Показник</i>	<i>Бали</i>
Відносини в сім'ї:	3,88
Агресивність:	3,875
Недовіра до людей:	6,25
Непевненість у собі:	6,94

Акцентуація:	Гіпертимна: 1,4 Істероїдна: 1,5 Шизоїдна: 2,18 Емоційно-лабільна: 2
--------------	--

Бали показників відносин у сім'ї не є високими, тобто, це свідчить про те, що група респондентів не має напруженості у сімейному середовищі, взаємини з родиною у групи не є негативними. Результати оцінки агресивності групи також не є високими, що вказує на відсутність вираженої агресії та ворожості членів групи. Це може бути результатом підтримки, розуміння та прийняття, які трансгендерні особи отримують у своїй сім'ї або від інших близьких осіб. Така підтримка може створювати сприятливе середовище для здорових відносин та зменшення проявів агресивності.

Щодо показників недовіри до людей та невпевненості у собі; середні бали по ним є високими, що свідчить про те, що трансгендерні особи мають обмежену довіру до оточуючих та почуваються невпевнено щодо свого власного «Я». Це може бути наслідком дискримінації, стигми або негативних досвідів, з якими вони зіштовхуються у повсякденному житті. Такі негативні досвіди можуть призводити до формування оборонних механізмів, таких як недовіра та невпевненість, які допомагають захистити себе від можливих шкідливих ситуацій.

Гіпертимна та істероїдна акцентуація не є притаманними групі. Проте, шизоїдна та емоційно лабільна акцентуації присутні у даній групі опитуваних. Важливо зазначити, що акцентуація особистості, включаючи шизоїдний та емоційно-лабільний типи, є певними особливостями характеру, які можуть бути присутніми у певної групи осіб, але не обов'язково є патологічними станами.

Групі трансгендерних осіб може бути притаманний шизоїдний тип акцентуації через замкнутість і невміння розуміти стан інших людей, які можуть бути спричинені соціальною відчуженістю, яку трансгендерні особи

можуть відчувати через незрозуміння та дискримінацію соціуму. До того ж, процес переходу або розкриття своєї трансгендерної ідентичності може вимагати певного періоду самоізоляції та саморефлексії, що також може сприяти розвитку шизоїдних рис.

Емоційно-лабільний тип акцентуації може бути притаманний групі зі схожих причин; процес самовідкриття, стикаючись зі стигмою та соціальними викликами, може спричиняти значні емоційні коливання. Такі коливання можуть бути викликані стресом, тривогою та дисфорією.

Трансгендерні особи не повинні бути виділені як окрема група ризику. Представники трансгендерної спільноти можуть мати виражені особливості характеру та поведінки, також вони мають специфічні ризики та виклики, проте вони часто впливають з негативного ставлення, стигми та соціальної дискримінації, а не з самої ідентичності трансгендерних осіб. Вони можуть мати обмежений доступ до якісної медичної допомоги, включаючи гормональну терапію або хірургічні втручання, а також можуть бути вразливими до психічного та фізичного насильства.

Не дивлячись на непотребу у виділенні трансгендерних осіб як окремої групи ризику, важливо працювати на створення безпечного, прийняттого та дружнього середовища для всіх людей, незалежно від їхньої гендерної ідентичності. Це включає забезпечення доступу до належної медичної допомоги, освіти та підтримки, а також боротьбу зі стигмою та дискримінацією.

Наступні запитання розпочинають другий блок опитування, який містить авторську анкету щодо потреб трансгендерних людей та користування послугами громадського сектору.

Наступні чотири питання просять оцінити власні життєві обставини за шкалою від 1 до 10, де 1 означає «дуже погано», а 10 – «дуже добре». Виходячи з такої шкали, можемо угрупувати оцінки: 1-4 – негативні; 5, 6 – нейтральні; 7-10 – позитивні.

1. Як Ви оцінюєте свій стан здоров'я?

Більшість респондентів (9 осіб) оцінили свій стан здоров'я як «добре» – від 7 до 9. 3 особи обрали 5 та 6, тобто надали середню оцінку. При цьому 4 особи поставили оцінки 3 та 4, тобто ближче до «погано». Жоден з респондентів не обрав найвищих оцінок обох полюсів. Тобто, респонденти не оцінили стан свого здоров'я як повністю добре або повністю погано; не дивлячись на це, більшість опитуваних позитивно оцінюють стан свого здоров'я. Це не означає, що вони не мають проблем зі здоров'ям, або не потребують певних медичних послуг. Особливо це стосується потреби у гормонально-замінній терапії, адже вона спрямована не на покращення стану фізичного здоров'я особи, а на встановлення відповідності між зовнішнім виглядом та гендерною ідентичністю, що в свою чергу може покращити стан психологічного здоров'я.

2. Як Ви оцінюєте Ваші стосунки у сім'ї?

Жоден з респондентів не обрав оцінок 1-3, тобто, ніхто не оцінив свої стосунки у сім'ї як «дуже погані». 3 особи поставили оцінку 4, тобто «мабуть погані», 4 особи – нейтрально, та 7 осіб обрали 7 та 8. При цьому 2 особи оцінили стосунки у сім'ї найвище, 9 та 10. Отже, більша частина респондентів оцінюють свої стосунки з сім'єю як позитивні, деякі вказали навіть абсолютно позитивні оцінки. Проте, значна частина опитаних оцінили стосунки як нейтральні, або межуючі з поганими. Це може означати, що є певний відсоток сімей, котрі не приймають, не розуміють, або частково не приймають своїх дітей, родичів, як трансгендерних осіб [29]. Проте, важливо враховувати, що анкета не мала запитань, що стосуються причин несприятливих відносин у сім'ї респондента. Це означає, що ми не можемо тісно пов'язати причину нересурсних стосунків з гендерною ідентичністю респондента. Тим не менш, позитивні стосунки у сім'ї є важливим ресурсом складової соціальної підтримки особи, а отже, необхідно спрямовувати роботу на покращення сімейних відносин потребуючих цього трансгендерних осіб.

3. Як Ви оцінюєте Ваші стосунки з друзями?

Найвищі оцінки (7-10) поставила більшість: 10 осіб. 5 осіб оцінили стосунки з друзями середнє (5 та 6). Лише одна особа обрала оцінку 4; жоден з респондентів не обрав оцінок 1-3. Такі результати не є дивуючими, адже в основному люди обирають близьке коло спілкування самостійно та за інтересами, поглядами. У випадку трансгендерних осіб це означає, що вони обирають друзів, що будуть приймати їх гендерну ідентичність та поважати те, як вони себе виражають. Позитивні стосунки із друзями також є важливим ресурсом особи, що допомагає впоратись із певними труднощами, проблемами без допомоги фахівців соціальних служб. Не дивлячись на те, що жоден з респондентів не оцінив стосунки з друзями як абсолютно погані, є люди які поставили нейтральні оцінки та одна, яка вказала оцінку ближче до поганої. Отже, не всі опитувані мають друзів як продуктивний ресурс, що свідчить про потребу у налагодженні зв'язків всередині трансгендерної та ЛГБТК+ спільноти та у створенні кріпкої мережі підтримки, яка б мотивувала встановлювати довготривалі контакти між особами.

4. Оцініть власну реалізацію у роботі/навчанні.

Щодо оцінок реалізації у професійній та/або академічній сферах, тут результати майже рівні. 7 людей обрали негативні оцінки; при цьому 4 особи обрали саме найнижчу оцінку. Одна особа поставила оцінку 6; 8 осіб оцінили власну реалізацію високо: з 7 по 10. При цьому 6 людей обрали найвищі оцінки. Половина опитуваних оцінила власну реалізацію у роботі/навчанні високо та дуже високо, що свідчить про спроможність розвиватись у професійному та академічному напрямках без втручання фахівців соціальної роботи та відповідних служб. Проте, інша половина респондентів вказали, що низько оцінюють свої досягнення у таких сферах, деякі вказували найнижчу оцінку. Причинами розмежованих результатів можуть бути різні життєві обставини, можливості, соціальні та фінансові статуси. Не дивлячись на те, що трансгендерні особи можуть бути реалізованими у сферах роботи та навчання, такий же відсоток людей потребує більшої допомоги у пошуку

роботи, працевлаштуванні, професійній та академічній орієнтації та іншими послугами пов'язані з цими сферами реалізації особистості.

Вцілому, середні результати можна зобразити у таблиці:

Таблиця 2.3

*Середні результати оцінки власних аспектів життєдіяльності
респондентами*

<i>Параметри оцінки</i>	<i>Оцінка респондентів</i>
Стан здоров'я:	6,125 балів
Стосунки у сім'ї:	6,625 балів
Стосунки з друзями:	7,06 балів
Реалізація у роботі/навчанні:	5,81 бали

Такі середні результати свідчать про те, що загалом респонденти оцінюють свій стан здоров'я, відносини у сім'ї та з друзями та свою реалізацію у професійній та/або академічній сфері як середні, помірні. Можна виділити, що найвище група оцінює свої стосунки з друзями, а найнижче – реалізацію у роботі/навчанні (Табл. 2.3).

5. Чи потребуєте Ви психологічної допомоги? Наприклад, консультації, підтримки.

Більшість опитуваних, а саме 11 осіб вказали «так», а 5 відповіли «ні». Отже, більшість опитуваних потребують психологічної допомоги. Це

відповідає результатам оцінки рівня загальної тривожності групи. Послуги надання психологічного консультування, індивідуальної та групової підтримки, та інші послуги пов'язані із психологічною допомогою, є важливою складовою соціальної підтримки трансгендерних осіб та є затребуваними серед представників спільноти. Не дивлячись на більшість відповідей, частина опитуваних все ж таки не потребують надання психологічної допомоги. Це може бути тому, що деякі респонденти мають більш ресурсні системи підтримки (сім'я, друзі, тощо), які можуть надавати достатньо дієву психологічну допомогу, хоч і не професійну.

6. Чи потребуєте Ви медичної допомоги? Наприклад, назначення гормональних препаратів.

12 осіб вказали «так», при цьому 4 відповіли «ні». Більшість опитуваних потребують певного роду медичної допомоги, що може включати гормональні препарати та назначення гормонально-замінної терапії особам, які цього потребують. Це також може стосуватись інших специфічних медичних потреб представників спільноти. Медична допомога також може стосуватись пошуку та зв'язку із дружніми фахівцями медичної сфери (сімейні лікарі, ендокринологи, гінекологи, тощо), тобто бути елементом надання інформаційних послуг. Враховуючи всі відповіді респондентів, не всі опитувані потребують надання медичних послуг, проте, той факт, що їх потребує більшість говорить про необхідність забезпечення відповідного переліку послуг.

7. Чи потребуєте Ви фінансової допомоги?

Половина респондентів (8 осіб) зазначили, що потребують фінансової допомоги, 6 відповіли, що не мають такої потреби. При цьому одна людина зазначила, що не потребує її наразі, проте така потреба з'явиться через кілька місяців. Отже, результати розділені майже навпіл; можемо зробити висновок, що фінансова допомога, хоч і є потрібним елементом соціальної підтримки трансгендерних осіб, є не самим пріоритетним напрямком надання соціальних послуг. Цікавим є те, що одна особа вказала про потребу у такій

допомозі, проте не бажає її отримувати. Це може бути пов'язано із присутністю почуття сорому, яке з'являється при отриманні сторонньої допомоги, особливо фінансової [2].

8. Чи є у Вас потреба у притулку, тимчасовому житлі?

Більшість (12 осіб) не потребують тимчасового житла, лише 4 особи відповіли, що мають таку потребу. Тобто, можна зробити висновок, що послуги з надання притулку не є пріоритетним напрямком роботи з трансгендерною спільнотою. Це може бути пов'язано з тим, що, як зазначили респонденти у відповідях на питання на початку анкети, більшість респондентів не виїжджали із рідних міст та живуть вдома, тобто мають постійне безпечне та комфортне житло. Все ж таки, не всі респонденти відповіли що не мають такої потреби, отже, хоч цей напрямок роботи не є пріоритетним, серед представників спільноти є люди, які потребують надання притулку.

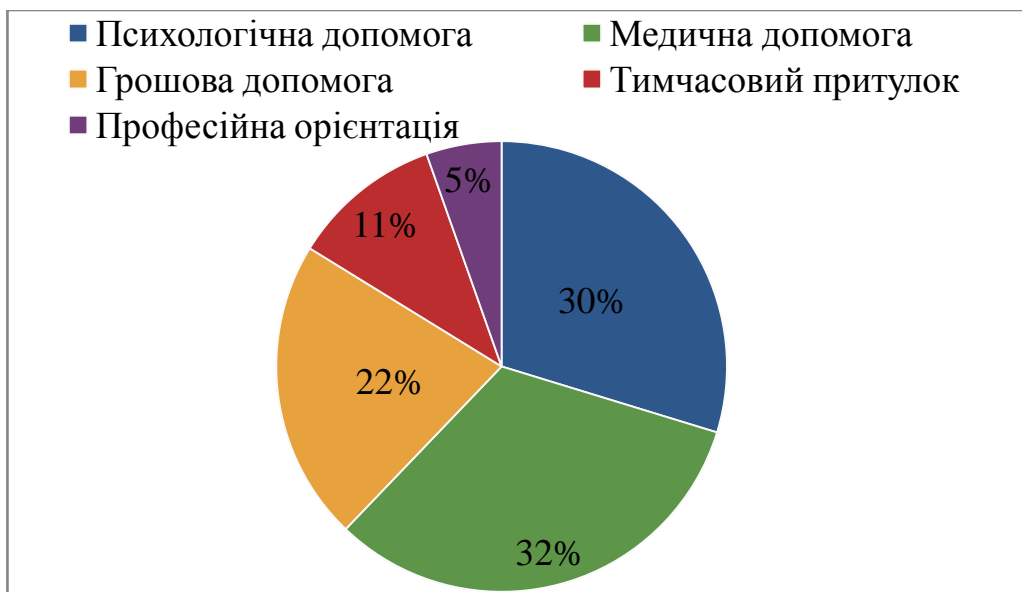

Рисунок 2.1 Основні потреби, зазначені респондентами

9. Вкажіть потреби, які Ви маєте (якщо такі є), але не зазначені вище.

На це питання відповіли лише дві особи, що в свою чергу може означати загальну відсутність додаткових потреб із переліку, зазначеного вище. Обидва респондента вказали, що мають потребу у послугах щодо

професійної орієнтації. Одна особа зазначила, що потребує академічної та професійної консультації. Інша особа відповіла що їй потрібна допомога у пошуку постійного робочого місця. Послуги, що пов'язані із професійною та академічною орієнтацією та допомогою у працевлаштуванні є потрібними, про що свідчать не тільки відповіді на це питання, а також і результати оцінок трансгендерним особам щодо власної реалізації у роботі або навчанні.

Загалом, найбільше трансгендерні особи потребують медичної та психологічної допомоги (Рис. 2.1). Грошова допомога також фігурує як затребувана послуга, хоч потрібна менше, ніж медико-психологічна. Найменш популярними, але не менш важливими є потреби у наданні тимчасового прихистку та професійній орієнтації та допомозі у працевлаштуванні.

10. Чи сказали б Ви, що відчуваєте дискримінацію, трансфобію там, де Ви зараз знаходитесь?

Відповіді на ці питання розділені: 7 осіб відповіли, що зазнають дискримінації, інші 7 – не зазнають. В той час як дві особи зазначили, що переживають трансфобію лише у деяких сферах життєдіяльності. Отже, результати щодо стикання з дискримінацією, що включає образи, упередження, негативні стереотипи, насильство, неоднозначні та розділені майже навпіл. Це може говорити про різні соціальні оточення, соціальний статус опитуваних. Рівень загальної трансфобії у суспільстві також залежить від певного регіону країни; десь він нижчий, а десь вищий [26]. Проте, це навряд чи актуально для даної групи досліджуваних, адже більшість із них вказали одне місто проживання.

11. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть у якій сфері Вас дискримінують?

На дане питання респонденти могли обирати кілька варіантів відповідей, тобто, деякі з них обирали 2-3 сфери, де відчувають дискримінацію. 6 осіб позначили соціальну сферу, яка включає сім'ю, друзів, сусідів, знайомих. Оскільки більшість респондентів на питання раніше

відповіли, що мають позитивні стосунки з друзями, саме цю категорію соціального оточення трансгендерних осіб можна виключити як дискримінуючу.

5 осіб вказали, що стикаються з дискримінацією у робочій сфері, як на робочому місці, так і у працевлаштуванні. На жаль, випадки упередженого та негативного ставлення до трансгендерних людей у робочій сфері існують та іноді заважають представникам спільноти реалізовуватись професійно [22].

Юридично-правову сферу обрали 2 особи. Як прояви дискримінації, сюди входять неприймаючі або некваліфіковані фахівці, недоступні або важкодоступні послуги. Це може бути відмова у веденні справи клієнта через невідповідність зовнішності та статі, зазначеною у паспорті, або просто через упереджене ставлення працівника [6].

Щодо трансфобії у академічній сфері з боку викладачів, одногрупників або однокласників, її зазнають 4 особи. Випадки негативного ставлення та стереотипізації у навчанні, як і випадки дискримінації на роботі, також зустрічаються. Як і у випадку робочої сфери, трансфобія у навчальному середовищі демотивує студентів та заважає продуктивному навчанню, спричиняючи тривожність та депресію.

5 осіб також відмітили медичну сферу як ту, де відчувають дискримінацію. Як і у випадку юридично-правової сфери надання послуг, прояви дискримінації трансгендерних клієнтів полягають у неприймаючих або некваліфікованих фахівців, а також у недоступності або важкодоступності певних послуг. Іноді дискримінація у медичній сфері несвідома; фахівець просто не знає як правильно працювати з клієнтом-трансгендерною особою [16], не знає яку саме допомогу надавати у тому чи іншому випадку.

При цьому одна респондентка зазначила, що має страх громадських місць через регулярні погрози та побої через її гендерне вираження. Тобто, одна особа вказала що зазнає насильницької форми трансфобії у публічних місцях. Хоч такий жорстокий прояв трансфобії зазначила одна респондентка, випадки насильства на тлі дискримінації трапляються та сильно шкодять

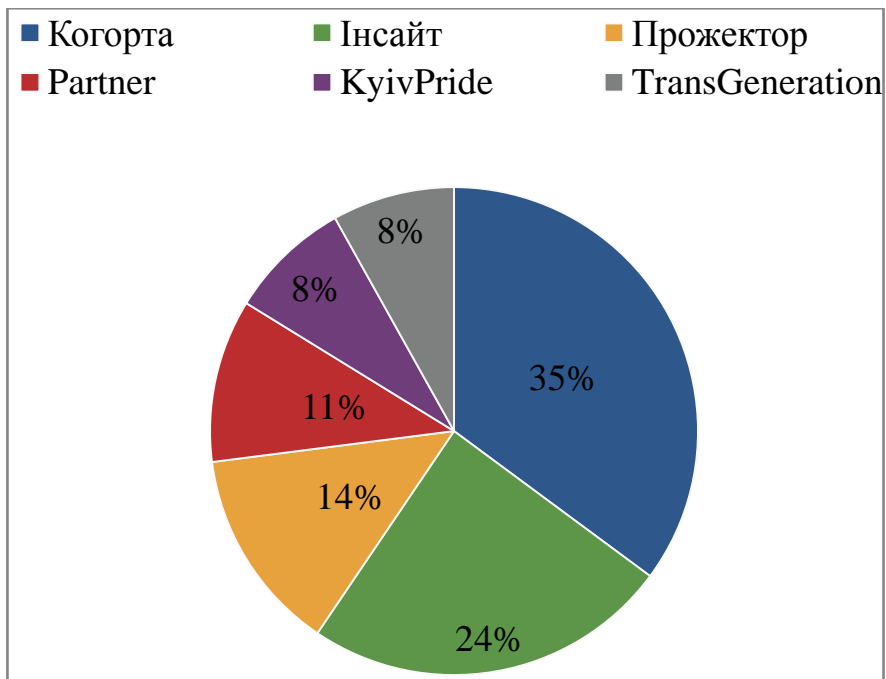
почуттю безпеки та низькій тривожності трансгендерних осіб. Соціальна підтримка для цієї групи людей обов'язково повинна включати заходи, спрямовані на усунення або зменшення рівня трансфобії не тільки у медичному, юридичному, академічному та професійному середовищах, а також і серед загального населення.

12. Ви користувались послугами громадських та благодійних організацій, які надають допомогу трансгендерним людям?

Більшість опитуваних, тобто 11 осіб або неодноразово звертались за допомогою у громадські організації. 2 особи вказали, що звертались один раз, та ще два респондента вказали, що ще не користувались послугами організацій недержавного сектору, проте планують це зробити. Лише одна особа не зверталась до таких організацій та не планує цього робити. Отже, виходячи із відповідей респондентів можемо зробити висновок, що громадські організації є популярним ресурсом соціальної допомоги для трансгендерних осіб. При цьому більшість користувалась послугами організацій більше, ніж один раз, що також свідчить про високу частоту користування.

13. Вкажіть назви громадських, благодійних організацій, які надають допомогу трансгендерним особам, які Ви знаєте.

На це питання відповіли всі респонденти. 13 осіб зазначили ГО «Когорта» або «Cohort NGO»; назва цієї організації зустрічалась найчастіше. Іншу організацію, «Інсайт», згадали 9 відповідей. «Прожектор» вказали 5 осіб, «Partner» – 4 особи. «KyivPride» та «TransGeneration» – 3 згадки, «Gender Z» та «Gender Stream» – 2. (Рис. 2.2)

Рисунок 2.2. Організації що надають допомогу трансгендерним особам

Виходячи з відповідей респондентів, можемо припустити, що названі найчастіше організації, а саме ГО «Когорта», «Інсайт» та «Прожектор», взаємодіють зі спільнотою найбільше. Дослідивши діяльність цих організацій детальніше, можна визначити послуги, що вони надають, заходи, що проводять, їх напрямки роботи зі спільнотою, тощо.

14. Якщо Ви звертались до громадської організації за допомогою, вкажіть до якої/яких саме звертались.

На дане питання ми отримали 10 відповідей. 7 осіб вказали, що звертались до громадської організації «Когорта», 5 відповідей зазначили ГО «Інсайт», 3 особи вказали ГО «Partner» та «Прожектор». Найчастішими згадками є організації «Когорта», «Інсайт», «Прожектор», що співпадає із даними попереднього питання. Це підтверджує, що дані організації частіше надають послуги трансгендерним особам та є найбільш популярними та відомими. Подальший аналіз діяльності цих громадських організацій дозволить нам зробити висновки щодо процесу надання та форм роботи зі спільнотою.

15. Вкажіть вид послуги/допомоги, яку Вам надали?

Більшість опитуваних (7 осіб) зазначили, що отримали медичну послугу. Це включає забезпечення гормональними препаратами, засоби гігієни, засоби контрацепції, тестування на ВІЛ, гепатит, та інші інфекційні хвороби. Медичні послуги є популярними серед трансгендерних осіб, не тільки через часту практику гормонально-замінної терапії, а й через належність групи до груп ризику щодо ВІЛ [33]. Тобто, громадські організації забезпечують великий відсоток респондентів необхідними препаратами та тестами заради запобігання та профілактики від інфекційних захворювань.

Фінансову допомогу вказали 6 осіб, а саме одноразові виплати та виплати для купівлі гормональних препаратів та/або забезпечення себе продуктами харчування. Раніше ми виділили надання фінансової підтримки як не самий пріоритетний напрямок надання послуг, проте більшість респондентів отримували її. Результати свідчать, що грошова допомога є потрібною для трансгендерної спільноти.

5 осіб отримали різні форми психологічної допомоги. Сюди входили консультації психолога, рекомендації дружнього психіатра, індивідуальна та групова психологічна підтримка. Всі ці форми надання психологічної підтримки є затребуваними та сприяють розвитку ресурсності трансгендерних осіб, емоційному комфорту та зниженій тривожності [51]. Одна особа також ходила на захід арт-терапії, організований командою організації.

Також 5 осіб отримали продукти харчування та необхідний одяг від громадських організацій. Як альтернативу грошовим виплатам, деякі організації забезпечують клієнта продуктами та одягом самостійно. Особливо дана послуга була популярною на початку повномасштабного вторгнення через загальний брак багатьох необхідних речей та продуктів у населення [21].

Троє опитуваних описали надану їм юридичну допомогу, що включало рекомендації щодо оформлення документів від працівників самої організації

та рекомендації дружніх фахівців юридичної сфери. Юридична підтримка є важливою для спільноти, адже зміна документів може бути складним та довгим процесом.

У трьох відповідях респонденти вказали що отримали освітні та рекреаційні послуги, такі як вебінари, семінари та тренінги, а також організація творчих вечорів. Також 3 особи зазначили про інформаційні послуги, тобто, надання інформації щодо поняття трансгендерності та можливі шляхи переходу, корекції статі.

Двоє людей зазначили, що громадська організація надала та допомогла знайти притулок, тимчасове житло. Раніше ми визначили надання прихистку як не самий пріоритетний напрямок надання послуг, що підтверджує така невелика кількість відповідей. Втім, це не означає, що така послуга є непотрібною; надання тимчасового житла може зберегти трансгендерну особу від небезпеки, надати комфортний простір [43].

16. Розкажіть про надану Вам допомогу. Наприклад, наскільки швидко Вам її надали, чи складно було її отримати, у якій мірі було задоволено потребу, тощо?

Всі респонденти, що відповіли на дане питання (11 осіб) вказали, що були задоволені наданою послугою. Вони відмітили, що допомога навагалась швидко та надана послуга допомогла їм успішно подолати певну проблему, задовольнити потребу. Такі позитивні відгуки свідчать про гарно налагоджену взаємодію між представниками та представниками організацій та їх клієнтами. Також це говорить про високу якість надання послуг, судячи з відповідей респондентів.

17. Чи звертались Ви за допомогою у державні структури? Наприклад до центру надання соціальних послуг.

13 осіб, тобто переважна більшість, вказали, що не звертались до центрів надання соціальних послуг. В той час як неодноразово звертались 2 особи, а одноразово – лише одна особа. Більшість осіб не має досвіду звернення до соціальних служб, проте деякі звертались неодноразово. Це

вказує на великий контраст між державним та недержавним секторами надання соціальних послуг щодо взаємодії та роботи із трансгендерною спільнотою.

18. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», опишіть свій досвід: з яким запитом звертались, чи отримали допомогу, наскільки якісною була надана послуга, тощо.

Загалом на це питання маємо 3 відповіді. Одна особа вказала, що зверталась до сімейного лікаря задля отримання направлення до психіатра. Це потрібно для отримання діагнозу «гендерна дисфорія», задля подальшої можливості змінити стать у документах [18]. Інша відповіла, що оформлювала довідку ВПО у ЦНАПі.

Лише одна людина зверталась із запитом, що стосується трансгендерства, а саме, зверталась у РАЦС (органи реєстрації актів цивільного стану) з проханням змінити гендерний маркер (позначення статі людини в її документах посвідчення особи, таких як паспорт, свідоцтво про народження тощо). Запит ще не опрацьований. Також ця ж особа зверталась у локальний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (ТЦКСП) із запитом про мобілізацію; у даному випадку в мобілізації людині відмовили, через невідповідність гендерного маркеру та зовнішнього вигляду.

19. Якщо ви не звертались за допомогою в установи державного сектору, вкажіть причину.

На питання відповіли 12 осіб. Як причину відсутності звернення до державних структур надання послуг 6 респондентів вказали страх неприйняття з боку надавачів послуг, нерозуміння проблеми або потреби. При цьому 2 особи вважають, що надавачам послуг бракує необхідної кваліфікації, знань з приводу надання відповідної послуги. 4 особи зазначили

наявність негативного досвіду звернення до соціальних служб у друзів та знайомих.

При цьому 4 особи вказали власний варіант відповіді, а саме, що не мають потреби для звернення.

Одна особа відповіла, що не чула про надання допомоги трансгендерним особам установами державного сектору. Також одна особа вказала, що не довіряє державним установам, побоюється недотримання конфіденційності. Витік інформації може спричинити багато проблем трансгендерній особі, наприклад трансфобію оточення та навіть переслідування [13].

20. Чи є Ви учасником іншої громадської спільноти? Наприклад, неформального об'єднання людей під парасолькою трансгендерності, котрі можуть допомогти, надати психологічну підтримку, підказати дружнього лікаря, тощо?

10 осіб відповіли що не є учасниками таких неформальним об'єднань, проте 6 осіб мають такі альтернативні ресурси допомоги. Не дивлячись на те, що більшість респондентів все таки не є учасниками таких соціальних груп, значна частина має таку додаткову систему підтримки. Неформальні об'єднання можуть надавати необхідну інформацію, ділитись досвідом та надавати психологічну підтримку за принципом рівний-рівному [39].

21. Якщо Ваша відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть яку саме проблему спільнота допомогла Вам вирішити та наскільки успішно.

Це питання має 7 відповідей. 4 особи зазначили, що неформальні об'єднання інших трансгендерних людей допомогли їм на шляху переходу, тобто корекції статі у відповідності із гендерною ідентичністю. Сюди входить допомога у веденні гормонально-замінної терапії, контакти дружніх лікарів, хірургів та юридичних фахівців задля зміни документів. Інші три відповіді вказали, що такі групи надали їм психологічну допомогу за принципом рівний-рівному, були емоційною підтримкою, слугували ресурсом інформації щодо питань трансгендерності та гендерної ідентичності

взагалі, а також рекомендували дружніх фахівців медичної та психологічної сфери. Отже, відповіді учасників підтвердили ресурсність таких неформальних об'єднань трансгендерних або ЛГБТК+ людей.

Аналіз результатів дослідження дозволив комплексно розібрати та виділити потреби трансгендерних людей та їх пріоритетність. Також надані респондентами відповіді допомогли визначити діяльність громадських організацій у наданні послуг трансгендерних людей.

Висновки до розділу 2

В рамках розробки анкети опитування використано методику оцінки рівня ситуативної тривожності (тест Спілберга-Ханіна) та методику виявлення групи ризику за підручником «Психологу для роботи: Діагностичні методики» авторства М.В. Лемака та В.Ю. Петрище. Ці методики були обрані з метою отримати об'єктивні дані щодо рівня тривоги та показників, що визначають групу ризику.

Методика оцінки рівня ситуативної тривожності дозволила виміряти рівень тривожності, який може бути пов'язана з різними ситуаціями, з якими зіштовхуються трансгендерні люди. Згідно із результатами, у середньому група має помірний рівень тривожності. Такий рівень тривожності не є критичним, проте він свідчить, що тривожність притаманна трансгендерним особам. Вона може мати вплив на різні сфери життєдіяльності особистості та бути перешкодою благополуччя спільноти.

За допомогою методики виявлення групи ризику ми ідентифікували певні сфери життєдіяльності та психологічні особливості трансгендерних осіб, які можуть бути вразливішими або потребувати специфічної підтримки. Не дивлячись на те, що результати показали, що трансгендерних осіб не слід виділяти як окрему групу ризику, ця група має специфічні ризики та виклики. Показники недовіри до людей та невпевненості у собі є високими, що може бути наслідками стигматизації або психологічних особливостей групи, таких як переживання гендерної дисфорії.

Авторські питання, спрямовані на виявлення актуальних потреб трансгендерних людей, дозволяють отримати інформацію про їхні стосунки у сім'ї, з друзями, реалізацію у роботі або навчанні, а також потребу у психологічній, медичній та фінансовій допомозі. Ці питання сприяють глибшому розумінню життєвих умов та потреб трансгендерних осіб, що є важливим для розробки адекватних програм та послуг для них.

Також нам важливо дослідити, чи відіграють громадські організації важливу роль у забезпеченні потреб та наданні соціальних послуг трансгендерним людям. Опитування трансгендерних людей, що користувалися послугами громадських організацій, може дати важливу інформацію про роботу цих організацій та якість наданої допомоги. Тут ми дізнаємось оцінку задоволення та вражень, виявимо запити, з якими звертаються до громадських організацій, виявимо проблемні аспекти.

Дослідження виявило різноманітні потреби трансгендерних осіб у соціальних послугах. Більшість респондентів вказали на потребу у психологічній підтримці, медичній допомозі, фінансовій підтримці, а також послугах щодо професійної орієнтації та академічної консультації. Результати також показали, що більшість трансгендерних осіб не мають потреби у тимчасовому житлі чи притулку.

Громадські організації відіграють важливу роль у задоволенні потреб трансгендерних осіб. Вони надають різноманітні соціальні послуги, які включають медичну, інформаційну, фінансову, психологічну та юридичну допомогу, а також підтримку у забезпеченні базових потреб. Громадські організації проявляють розуміння, емпатію та підтримку, що допомагає трансгендерним особам впоратися з викликами, з якими вони стикаються.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОБОТІ З ТРАНСГЕНДЕРНИМИ ЛЮДЬМИ

3.1 Потреби трансгендерної спільноти та відповідні соціальні послуги

Результати дослідження надають унікальний інсайт щодо потреб трансгендерних людей і відповідних соціальних послуг. Загальні висновки говорять про помірний рівень тривожності у цій групі, що може вказувати на потребу в підтримці та допомозі.

Більшість учасників дослідження заявили, що потребують психологічної допомоги, такої як консультації та підтримка. Це свідчить про важливість надання таких послуг для забезпечення добробуту трансгендерних людей.

Також значна кількість учасників дослідження вказала на потребу в медичній допомозі, зокрема в пошуку дружніх лікарів і назначенні гормональних препаратів. Це вказує на необхідність створення доступної медичної інфраструктури, яка б задовольняла потреби трансгендерних осіб.

Фінансова допомога також була визначена як важлива потреба половиною учасників дослідження. Це може означати, що багато трансгендерних людей зазнають фінансових труднощів і потребують підтримки у забезпеченні базових потреб.

Щодо тимчасового житла та притулку, більшість учасників дослідження наразі не виявили потреби в цих послугах. Вони не є пріоритетним напрямком, проте, подібні послуги можуть бути актуальними у подальшому; це важливо врахувати при плануванні соціальних програм і послуг для трансгендерних осіб.

Крім того, люди вказали на необхідність послуг щодо професійної орієнтації та академічної консультації. Це може включати кар'єрне консультування, допомогу у пошуку роботи, підтримку у процесі навчання та академічній підтримці для трансгендерних осіб. Це вказує на необхідність

розвитку програм і ресурсів, які допоможуть їм досягти своїх освітніх та професійних цілей.

Більшість опитаних трансгендерних осіб зазначили, що стикаються з дискримінацією; при цьому найбільше трансфобії присутньо саме у соціальній сфері. Отже, потрібно також запроваджувати програми, які сприятимуть зменшенню рівня стигматизації групи. Для боротьби з дискримінацією трансгендерних осіб і забезпечення їхньої рівності та захисту прав можна розробляти та надавати соціальні послуги спрямовані як на саму групу, так і на надавачів послуг та загальне населення. Наприклад, консультації та правова підтримка трансгендерних осіб. Це може включати надання юридичних порад щодо прав та захисту, представництво в судових справах, пов'язаних з дискримінацією.

Запровадження психологічної підтримки, включаючи консультації та групові сесії, допоможе зменшити рівень тривожності та підтримати психічне благополуччя трансгендерних осіб. Важливо створити доступні медичні служби, які включатимуть дружніх лікарів та спеціалістів, здатних надати медичну допомогу, зокрема назначення гормональних препаратів.

Розвиток програм фінансової підтримки допоможе забезпечити трансгендерним особам необхідні ресурси для забезпечення основних потреб. Це може включати стипендії, гранти або консультації з фінансовими консультантами, які допоможуть управляти фінансовими аспектами їхнього життя. Надання послуг щодо професійної орієнтації та академічної підтримки включатиме розробку програм, спрямованих на допомогу трансгендерним особам у виборі професії, отриманні освіти та підтримці під час навчання. Це може включати кар'єрні поради, професійні тренінги та ресурси, спрямовані на підвищення академічних досягнень.

Менша частина опитуваних вказали що не є учасниками неформальних об'єднань, груп підтримки. Створення соціальних програм та груп підтримки для трансгендерних осіб може допомогти їм знайти спільноту, де вони зможуть ділитися досвідом, отримувати підтримку та знайти рівноправних

союзників. Це може бути форум, групи підтримки або онлайн-спільноти, які надають безпечне та сприятливе середовище.

Соціальна освіта та просвіта потрібна бути спрямованою як на загальне населення, так і на надавачів соціальних послуг, медичних, психологічних та юридичних фахівців. Розробка та реалізація програм освіти та просвіти про трансгендерність, гендерну ідентичність та проблеми, з якими стикаються трансгендерні особи, є важливим кроком у боротьбі з дискримінацією. Це може включати тренінги для професіоналів, освітні заходи в школах та вищих навчальних закладах, а також кампанії усвідомлення громадськості.

Однак важливо пам'ятати, що потреби трансгендерних людей можуть різнитися і змінюватися з часом. Розробка гнучких та адаптивних програм, які можуть відповідати змінюючимся потребам цієї групи осіб, є необхідною.

Крім того, необхідно забезпечити доступність цих соціальних послуг для трансгендерних осіб у всіх регіонах. Це може включати розширення мережі медичних закладів, психологічних центрів та консультаційних служб, а також розвиток онлайн-ресурсів, які забезпечать доступ до інформації та підтримки навіть в віддалених районах.

Загалом, результати цього дослідження надають цінну інформацію для розробки та вдосконалення соціальних послуг для трансгендерних осіб. Це важливий крок у створенні інклюзивного суспільства, де кожна людина, незалежно від її гендерної ідентичності, має можливість отримати необхідну підтримку та допомогу для свого фізичного та психологічного благополуччя.

3.2 Аналіз діяльності громадських організацій у забезпеченні потреб трансгендерної спільноти

Результати дослідження вказують на важливу роль громадських організацій у забезпеченні потреб трансгендерних осіб і наданні соціальних послуг. Більшість опитуваних зазначили, що користувалися послугами громадських організацій неодноразово або один раз, що свідчить про їхню активну взаємодію з цими організаціями.

Трансгендерні особи звертались до громадських організацій з різноманітними запитами. Медична допомога була однією з найпоширеніших потреб, включаючи забезпечення гормональними препаратами, засобами контрацепції та тестуванням на ВІЛ та гепатит.

Інформаційна допомога була також важливою, особливо у пошуку дружніх фахівців у медичній, психологічній та юридичній сферах. Громадські організації надавали інформаційну підтримку та поради для забезпечення трансгендерним особам доступу до якісної та дружньої медичної та юридичної допомоги.

Грошова допомога також була вимогливою, зокрема одноразові виплати для забезпечення базових потреб та придбання необхідних медичних препаратів. Це свідчить про те, що фінансова підтримка має значний вплив на життя трансгендерних осіб.

Психологічна підтримка, у тому числі групова та індивідуальна психологічна підтримка, консультації, тренінги, вебінари та арт-терапія, були зазначені як важливі послуги. Це вказує на необхідність психологічної допомоги для трансгендерних осіб, які можуть зіткнутися зі стресом, тривогою і стигматизацією. Громадські організації відіграють важливу роль у наданні цих психологічних послуг і створенні безпечного та підтримуючого середовища для трансгендерних осіб.

Юридична допомога також є важливою для трансгендерних осіб, особливо в контексті оформлення документів та захисту їх прав. Громадські організації можуть надавати консультації та підтримку у цих питаннях, допомагаючи трансгендерним особам отримати необхідну юридичну захист.

Хоч серед респондентів не було осіб з потребою у наданні тимчасового житла, це не означає що послуга не є потрібною. Громадські організації грають важливу роль у наданні цих послуг, сприяючи забезпеченню безпеки та житлових потреб трансгендерних осіб. Результати дослідження також підкреслюють необхідність надання базових потреб, таких як харчі, одяг та засоби гігієни, для трансгендерних осіб.

Аналізувавши відповіді на питання 13, де респондентів попросили зазначити громадські організації, які їм відомі, та 14, де респондентам потрібно було вказати, послугами яких організацій вони користувались, з анкети опитування, можемо виділити наступні громадські організації: «Когорта», «Інсайт» та «Прожектор». Ці організації опитувані згадували найчастіше, а отже, на даний момент, вони є найактивнішими на ринку послуг трансгендерним людям. Кожна з цих організацій має свої особливості та певну специфіку у видах послуг або у їх наданні.

Громадська організація «Когорта», або «NGO Cohort», є добровільним об'єднанням фізичних осіб, що було створено з метою реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, а також задоволення соціальних інтересів, включаючи економічні, соціальні, культурні, освітні та інші потреби трансгендерних осіб. «Когорта» отримала офіційну реєстрацію в Міністерстві юстиції України 30 червня 2020 року, попередньо функціонуючи як ініціативна група з січня 2020 року.

Назва організації символізує об'єднану групу людей, які поділяють спільні ідеї, цілі та прагнення. Місія організації: «Об'єднуючи трансгендерних людей в Україні, ми забезпечуємо рівний доступ до послуг охорони здоров'я, видимість, захист прав силами самої спільноти» [20].

Щодо діяльності організації, станом на вересень 2022 року, «Когорта» звітувала про роботу за останні 9 місяців, 8 з яких припали на період повномасштабного вторгнення агресора в Україну. З минулого року організація активно реалізовує проєкт «Адвокація, інформування та мобілізація силами спільноти трансгендерних людей України», за підтримки МБФ «Альянс громадського здоров'я» та Глобальний фонд або The Global Fund.

Метою проєкту є, насамперед, адвокація, інформування та мобілізація трансгендерної спільноти. Організація має мережу регіональних представництв, що охоплює 5 обласних осередків (західний, з центром у Львові; південний, Одеса; південно-західний, Чернівці; північно-східний,

Харків; придніпровський, де центром є місто Дніпро) та Київ. Діяльність у Північно-Східному регіоні організація припинила через повномасштабне вторгнення.

У рамках проєкту, ГО «Когорта» провела 19 заходів спрямованих на підтримку трансгендерної спільноти, з яких 16 відбулися під час повномасштабного вторгнення. Серед них був організований марафон заходів, приурочених до Дня видимості трансгендерних людей 31 березня 2022 року, а також регіональні заходи, присвячені важливим потребам трансгендерних осіб, їх безпеці, самовизначенню та обговоренню різних аспектів життя ЛГБТК+ спільноти.

ГО «Когорта» активно працює над утворенням робочої групи при Міністерстві охорони здоров'я для розробки національних клінічних настанов в галузі ендокринології, що сприятиме поліпшенню якості гормональної заміної терапії. Крім цього, організація активно підтримує включення трансгендерної спільноти до переліку "вразливих груп" з питань ВІЛ/СНІДу з метою забезпечення більшої видимості та участі трансгендерних осіб у профілактиці ВІЛ/СНІДу. Для досягнення цих цілей, «Когорта» співпрацює з програмним комітетом Національної ради з ТБ та ВІЛ, зокрема, щодо підтримки і адвокації трансгендерних питань у цьому контексті.

Крім цього, організація здійснює моніторинг випадків дискримінації та насильства, що стосуються членів трансгендерної спільноти. За цим процесом стежать 10 волонтерів, які передають зібрану інформацію фахівцям-юристам та юридичним громадським організаціям для подальшого розгляду справи.

Організація також зосереджується на пошуку медичних фахівців, які були б дружніми до трансгендерної спільноти. За словами представників організації, війна принесла нові виклики та потреби, і проблема доступу до якісної медичної допомоги для трансгендерних людей стала ще більш актуальною. «Когорта» має значний досвід у цій сфері: вони встановили

контакти з сімейними лікарями, психіатрами та ендокринологами в різних містах України. Крім того, вони запрошують лікарів як лекторів на регіональні заходи, які були згадані раніше, такі як семінари та вебінари. З лікарями, що беруть участь у таких заходах, укладаються меморандуми про співпрацю, що фіксують довгострокові наміри співпраці на користь трансгендерних осіб.

«Інсайт» – це українська громадська організація, головними цінностями якої є рівноправ'я, фемінізм, свобода, інклюзивність, різноманіття для усіх соціальних груп [14]. ГО «Інсайт» працює у місті Київ з 2008 року, а з 2015 року підтримує та розвиває регіональні ЛГБТК + ініціативи.

Навідміну від ГО «Когорта», яка надає допомогу та працює з трансгендерними особами, «Інсайт» має ширший спектр клієнтів, а саме вони працюють з ЛГБТК+ спільнотою в цілому. Організація працює у багатьох напрямках, займається правозахисною та просвітницькою діяльністю, надає допомогу та підтримку представникам спільноти. Проте, вони виокремлюють послуги для трансгендерних осіб як окремий напрямок діяльності організації.

Основні напрямки роботи ГО «Інсайт»:

1. Адвокація, а саме стратегічна зміна законодавства України щодо захисту прав людей з ЛГБТ+ спільноти та постраждалих від домашнього насильства.

2. Юридична підтримка, що включає юридичні консультації ЛГБТК+ людям, які постраждали від злочинів на ґрунті ненависті та зазнали дискримінації. Також допомагають змінити документи, паспорти дані трансгендерним людям.

3. Психологічна підтримка ЛГБТК + також є важливою складовою послуг організації; з нею співпрацюють дружні психологи для людей зі спільноти, які стикаються з гомофобією, трансфобією, тощо.

4. Медична підтримка, яка включає базу дружніх лікарів: психіатрів, ендокринологів, гінекологів, сімейних лікарів, які толерантно ставляться до представників ЛГБТК+ спільноти.

5. Просвітницька діяльність включає в себе інфокампанії, освітні матеріали, дослідження та публічні лекції для того, аби руйнувати шкідливі стереотипи та упередження щодо ЛГБТ+ людей.

6. Навчання, а саме тренінги, лекторії та навчальні курси, які проводяться для лікарів, психологинь, журналістів та редакторів ЗМІ, поліції, активісток тощо.

7. Фемінізм, тобто, протидія гендерно-обумовленому насильству, сексизму, домаганням тощо.

8. Ком'юніті-білдінг, тобто побудова громади. Цей напрям діяльності сприяє розвитку сильної та дружньої спільноти ЛГБТ+ в Україні.

9. Допомога трансгендерним людям, зокрема з питань трансгендерного переходу, забезпечення психологічної, юридичної та медичної допомоги. Напрями роботи з та для трансгендерної спільноти включають співпрацю з лікарями задля підвищення їхніх знань у сфері надання послуг трансгендерним людям та представництво інтересів трансгендерних людей під час судових справ у ситуаціях, що стосуються порушень прав людини за ознакою гендерної ідентичності. Також організація проводить заходи з підвищення обізнаності ЛГБТ+ спільноти в питаннях трансгендерності, а також заходи для самих трансгендерних людей, де вони можуть вільно спілкуватися в безпечному просторі.

Команда ГО «Інсайт» також проводить та фінансує дослідження щодо проблем, з якими стикаються трансгендерні люди в Україні, займаються публікацією статей та брошур за даною тематикою. У 2015 та 2018 роках вони провели міжнародні конференції на перетині соціальних, медичних та правових питань в контексті трансгендерності у Києві.

«Інсайт» організовує публічні акції, щоб додатково привернути увагу суспільства до трансгендерної проблематики та необхідності змін. Зокрема, з

2016 року «Інсайт» є організатором трансмаршів, які щорічно проводяться в Києві. Організація також працює з журналістами та представниками ЗМІ задля підвищення видимості трансгендерних людей.

Громадська організація «Прожектор» позиціонує себе як професійний захисник прав та свобод ЛГБТК+ людей з досвідом у адвокаційній та просвітницькій діяльності, наданні юридичної і психологічної допомоги та супроводі в судах [30]. Як і ГО «Інсайт», організація не обмежується наданням послуг тільки для трансгендерних осіб, але виділяє їх як окрему групу із специфічними послугами.

«Прожектор» має багато проєктів, сфокусованих на різних напрямках та питаннях щодо надання певних послуг та допомоги. Наприклад, у напрямку правозахисту та правової підтримки, активним проєктом є «Клініка прав людини». Це офіс правової та психологічної допомоги соціальним групам, вразливим до дискримінації, а саме, людям, які живуть з ВІЛ/СНІД, представникам ЛГБТК+ спільноти, жертвам домашнього та гендерно-зумовленого насильства та їхньому оточенню, що зазнає стигму та дискримінацію.

Організація створила 10 прихистків, або шелтерів для тимчасового перебування представників ЛГБТК+ спільноти під час війни. Один із таких шелтерів був створений виключно для трансгендерних і небінарних людей та є єдиним в Україні. Прихисток не тільки надає можливість тимчасово пожити у безпечному середовищі, а також допомагає у ресоціалізації та адаптації до нових умов життя, спричинених російською військовою агресією в Україні. Шелтер розташований у місті Одеса.

ГО «Прожектор» також займається просвітницькою діяльністю: онлайн-курс комунікації між лікарем та пацієнтом «Здорове спілкування», завданням якого є навчити працівників медичної сфери та студентів медичних навчальних закладів базовим навичкам спілкування з пацієнтами та їх родиною; національна інформаційна кампанія «#ЛікуйДобром», яка здійснюється задля поліпшення психологічного стану українського

суспільства, стурбованого пандемією COVID-19 та її наслідками. Також організація має дві окремі програми з питань секс-освіти, кожна зі своєю специфікою. Програма «Шо за FAQ» – медіапроект, направлений на сексуальну просвіту та популяризацію безпечних для здоров'я поведінкових патернів серед молоді старшої 18 років. В той час як інша програма, «неКекс» – це перша в Україні секс-освітня програма для підлітків. Обидві програми мають на меті не тільки розширити знання молоді про секс та його складові, а також правильно розказати про негетеросексуальні стосунки, гендерні ідентичності та навчити толерантності та прийняття.

Щодо роботи з трансгендерною спільнотою, окрім створення шелтеру, ГО «Прожектор» з 2020 року займається питаннями представництва інтересів спільноти та має успішний досвід у вирішенні складних кейсів, пов'язаних із захистом прав трансгендерних людей.

Організація надає багато послуг, пов'язаних саме із правовим напрямком діяльності: надають юридичну допомогу трансгендерним та небінарним людям в умовах воєнного часу, направляють на консультації правозахисника з питань, пов'язаних з правопорушеннями та злочинами, скоєними на тлі трансфобії та надають супровід адвоката у правоохоронних органах та суді. До того ж, організація надає послугу мультидисциплінарного супроводу кейсів, пов'язаних з правопорушеннями та злочинами, скоєними на тлі стигми та дискримінації.

Також організація надає психологічну підтримку: індивідуальну, психологічно-мотиваційну та психологічну підтримку у онлайн-групах.

До послуг медичного напрямку можна віднести забезпечення трансгендерних осіб препаратами замісної гормональної терапії (ЗПТ) та іншими необхідними ліками за наявності відповідних препаратів.

Отже, кожна з цих організацій має свою специфіку роботи. Аналізуючи спектр послуг організацій можна розмежувати їх діяльність наступним чином:

Таблиця 3.1

Специфіка роботи громадських організацій, що найбільше взаємодіють із трансгендерною спільнотою

Назва ГО:	Когорта	Інсайт	Прожектор
Місія:	Об'єднуючи трансгендерних людей в Україні, забезпечити рівний доступ до послуг охорони здоров'я, видимість, захист прав силами самої спільноти.	Об'єднати лесбійок, геїв, бісексуальних, трансгендерних та квір людей, які поділяють погляди організації і прагнуть до становлення справжнього демократичного та толерантного суспільства.	Допомагати тим, хто зазнав насилля, дискримінації, порушення прав і свобод людини; підтримка молоді із кризових груп, громадян, що опинилися у скрутному становищі, а також представників ЛГБТ-спільноти, чий права були порушені.
Специфіка:	Працюють виключно із трансгендерними особами.	Працюють з ЛГБТК+ спільнотою в цілому та у багатьох напрямках; мають широкій спектр послуг.	Основний напрямок роботи сфокусований на наданні юридично-правової допомоги ЛГБТК+ людям, зокрема трансгендерним особам. Створили перший в Україні шелтер для трансгендерних осіб.
Напрямки роботи:	<ul style="list-style-type: none"> - Адвокація прав та свобод трансгендерних осіб; - Медичний напрямок; - Просвіта. 	<ul style="list-style-type: none"> - Адвокація прав та свобод ЛГБТК+ спільноти; - Юридична підтримка. - Психологічна підтримка ЛГБТК+; - Медична підтримка; - Просвітницька діяльність - Навчання; - Ком'юніті-білдінг; - Допомога трансгендерним людям. 	<ul style="list-style-type: none"> - Юридично- правовий напрямок діяльності; - Психологічна допомога; - Медичний напрямок; - Просвітницька діяльність.

<p>Послуги, що надаються:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Моніторинг випадків дискримінації трансгендерних осіб; - Адвокація включення трансгендерної спільноти до переліку «вразливих груп» щодо ВІЛ; - Пошук дружніх фахівців медичної сфери. 	<ul style="list-style-type: none"> - Юридичні консультації ЛГБТК+ людям; - Допомога змінити документи трансгендерним людям; - Надання консультацій з дружніми психологами; - Надання бази дружніх фахівців медичної сфери; - Проведення інфокампаній, надання освітніх матеріалів; - Проведення досліджень та публічних лекцій; - Проведення тренінгів, лекторій та навчальних курсів для надавачів послуг; - Допомога з питань трансгендерного переходу. 	<ul style="list-style-type: none"> - Представництво інтересів ЛГБТК+ спільноти; - Надання юридичної допомоги; - Направлення на консультації з правозахисником; - Надання супроводу адвоката у правоохоронних органах та суді; - Мультидисциплінарний супровід кейсів; - Надання індивідуальної, психологічно-мотиваційної та підтримки у онлайн-групах; - Забезпечення препаратами замісної гормональної терапії (ЗПТ) та іншими необхідними ліками - Надання притулку ЛГБТК+ особам.
<p>Заходи, що проводяться:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Марафон заходів до Дня видимості трансгендерних людей; - Регіональні події присвячені потребам трансгендерних людей та їх безпеці; - Семінари та вебінари з різних питань. 	<ul style="list-style-type: none"> - Заходи з підвищення обізнаності ЛГБТ+ спільноти в питаннях трансгендерності; - Заходи для трансгендерних людей в безпечному просторі. - Проводить та фінансує дослідження щодо проблем, з якими стикаються представники ЛГБТК+ спільноти; - Публічні акції, щоб привернути увагу суспільства до трансгендерної проблематики; - Трансмарші; - Лекції для ЗМІ задля підвищення видимості ЛГБТК+ людей. 	<ul style="list-style-type: none"> - Онлайн-курс комунікації між лікарем та пацієнтом «Здорове спілкування»; - Національна інформаційна кампанія «#ЛікуйДобром»; - Програма «Шо за FAQ» – медіапроект, направлений на сексуальну просвіту серед молоді старшої 18 років; - Програма «неКекс», секс-освітня програма для підлітків.

Розглянуті вище громадські організації, співпрацюючи з іншими зацікавленими сторонами, такими як урядові органи, медичні установи, навчальні заклади та інші громадські організації, для спільної реалізації проектів та програм на користь трансгендерних осіб сприяють не тільки благополуччю самої спільноти, а й зміні суспільного ставлення про спільноту на більш толерантне та приймаюче.

Громадські організації, такі як «Інсайт», займаються побудовою громади та сприяють створенню мережі підтримки для трансгендерних осіб, включаючи спільноти, групи підтримки та онлайн-ресурси. Це надає можливість трансгендерним особам обмінюватися досвідом, отримувати підтримку та взаємодіяти з іншими, які переживають подібні виклики.

Враховуючи досвід громадських організацій у наданні соціальних послуг трансгендерній громаді, можна покращити шляхи та форми надання допомоги спільноті державним соціальним сектором.

3.3 Шляхи покращення роботи соціального сектору з трансгендерними людьми

Враховуючи результати дослідження та аналіз діяльності організацій, що надають послуги трансгендерним особам, можна розробити комплексний підхід до надання соціальних послуг трансгендерним людям, що відповідає потребам групи. Сюди можуть входити наступні послуги:

1) Психологічна підтримка, а саме, створення доступних психологічних служб, консультаційних центрів та групових сесій для трансгендерних осіб задля забезпечення психологічної підтримки для зменшення тривожності і полегшення адаптації.

2) Медична допомога, тобто, забезпечення доступної медичної інфраструктури для трансгендерних осіб, включаючи створення реєстру дружніх лікарів, направлення до відповідних фахівців щодо консультації, назначення гормональних препаратів.

3) Фінансова підтримка; сюди входять розробка програм фінансової допомоги для трансгендерних людей, які зазнають фінансових труднощів. Це може включати стипендії, гранти або фонди, що надають фінансову допомогу для покриття основних потреб, базових або медичних.

4) Професійна орієнтація та академічна підтримка, а саме розвиток програм і ресурсів, які допоможуть трансгендерним особам у виборі професії, пошуку роботи та навчанні. Це може включати кар'єрні консультації, практичні тренінги та підтримку в академічному процесі.

Враховуючи ці результати, розвиток і підтримка громадських організацій, спрямованих на задоволення потреб трансгендерних осіб і боротьбу з дискримінацією, є надзвичайно важливим. Подальше посилення якості та доступності соціальних послуг, які надаються цими громадськими організаціями, є необхідним кроком для забезпечення ефективної підтримки трансгендерних осіб.

Одним із шляхів покращення надання якісної соціальної допомоги та обслуговування є тренування та освіта майбутніх фахівців соціальної роботи щодо роботи із трансгендерними людьми.

Розробка програми підвищення готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до надання послуг трансгендерним клієнтам є кроком у напрямку поліпшення роботи державного соціального сектору. Ця програма має на меті забезпечити належну підготовку працівників соціальної сфери для ефективної та дбайливої роботи з трансгендерними особами. Це включає навчання фахівців з розуміння основних принципів та концепцій гендерної ідентичності, чутливості до потреб та проблем, з якими стикаються транслюди, а також навичок у спілкуванні та наданні підтримки. Програма містить інформацію щодо необхідних знань, принципів та форм роботи з представниками ЛГБТК+ спільноти, зокрема трансгендерними клієнтами.

Програма розпочинається з розтлумачення понять та термінів, що стосуються різних сексуальних орієнтацій та гендерних ідентичностей. Тут ми розбираємо аббревіатуру «ЛГБТК+», а саме поняття «лесбійка», «гей»,

«бісексуал»», «трансгендерна особа», «квір», та інші поняття, що в аббревіатурі позначаються «+», а також як ці поняття стосуються біологічної статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації та гендерного вираження.

Далі ми розбираємо терміни, розглядаючи їх на шкалі між чоловічим та жіночим. Таким чином аудиторія краще розуміє що собою являють ці поняття, розмежовує їх.

Після того, як ми розібрали основні поняття та їхню суть, ми переходимо до коректної мови, тобто, як правильно говорити про та з ЛГБТК+ клієнтами, що можна запитувати та у якій формі. Тут також наводимо приклади застарілих та/або образливих термінів, що використовуються для опису ЛГБТК+ людей.

Тепер ми говоримо про принципи, форми, та процес надання соціальних послуг ЛГБТК+ людям, зокрема зупиняючись на роботі саме з трансгендерними особами. Деякі з рекомендацій покращення роботи соціального сектору з трансгендерними клієнтами: активно протидіяти будь-якій формі дискримінації, включаючи трансфобію, прийняття антидискримінаційних політик, тощо; забезпечувати трансгендерним людям рівний доступ до всіх послуг, включаючи медичну, психологічну, соціальну та економічну допомогу; підвищення кваліфікації надавачів послуг: тренування медичного, юридичного персоналу, працівників соціальних служб.

На цьому етапі ми називаємо деякі найвідоміші громадські та благодійні організації, які працюють з ЛГБТК+ клієнтами та успішно надають їм послуги та задовольняють потреби.

Останній етап нашої програми підвищення готовності фахівців соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+ клієнтами, це перевірка засвоєного під час лекції матеріалу (запитання для аудиторії) та зворотній зв'язок (запитання аудиторії, відгуки, рекомендації).

Дана програма була проведена у формі лекції для аудиторії студентів 1-4 курсів спеціальності «Соціальна робота» у кількості 20 осіб.

Лекція була проведена успішно, про що свідчать позитивні відгуки та коректні відповіді на поставлені слухачам запитання, при перевірці засвоєного матеріалу. Під час лекції, деякі зі слухачів зробили наступні коментарі.

Студентка 3 курсу зазначила, що використання гендерно-нейтральних займенників (вони, їх) по відношенню до однієї особи не повинно бути чимось новим та незвичним для українського суспільства. Вона вказала, що дуже довгий час українці вже використовували займенник «вони» говорячи про одну особу як форму вираження поваги до одного з батьків. Хоч у сучасності така форма звернення до одного з батьків не часто зустрічається, все ж таки українці вже мають досвід масового використання займенників «вони, їх» звертаючись до особи. Тобто, прохання людини використовувати гендерно-нейтральні займенники по відношенню до неї не повинно викликати нерозуміння та/або відмову у проханні.

Студентка 4 курсу зробила коментар про те, що знання про поняття, коректні терміни та потреби представників ЛГБТК+ людей є універсальними. Тобто, будь-який клієнт соціальною служби, будь то військовий, або підліток у СЖО, який звертається до служби не з питань що стосуються ЛГБТК+, може бути представником спільноти. Студентка вказала що в будь-якому разі важливо використовувати коректну мову, знати про що коректно питати, а про що ні, буде корисним у забезпеченні почуття комфорту клієнта. Відповідно, від почуття комфорту та безпеки клієнта залежить його готовність до роботи та взаємодії з фахівцями соціальної роботи. Потрібно правильно та толерантно починати роботу з клієнтом та вести його кейс. Використання некоректних термінів або проявляючи негативне ставлення до певної сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності може викликати у клієнта закритість або розчарування щодо компетентності надавача послуги. Студентка також зазначила, що це є актуальним не тільки для фахівців

соціальної роботи та працівників соціальних служб, а також для медичних фахівців та юристів, тобто, для всіх можливих потенційних надавачів послуг.

Інша студентка 4 курсу погодилась із попереднім відгуком та додала, що їй, як майбутньому фахівцю соціальної роботи, знадобиться надана у лекції інформація задля встановлення довірливих стосунків з клієнтом та проведення якісної роботи. Вона також додала, що цінності, пов'язані із наданням послуг ЛГБТК+ клієнтам є необхідними для вивчення для інших майбутніх фахівців, адже Україна, у своїй соціальній політиці, орієнтується на європейські стандарти. Створення приймаючого та толерантного середовища у процесі звернення до соціальних служб та отриманні послуг є критично важливим.

Студент 1 курсу вказав, що багато з наданої інформації для нього була новою та допомогла йому краще зрозуміти деякі поняття, пов'язані з сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю. Він також додав, що надана інформація допоможе йому не тільки як майбутньому фахівцю, а й як сучасному та приймаючому громадянину. Студент прокоментував, що буде використовувати бажані займенники та ім'я особи, коректні терміни, тощо, у повсякденному житті як знак поваги та толерантності до співгромадян.

Зазначені коментарі та відгуки є позитивним та бажаним результатом проведеної лекції та розробленої програми. Це показує готовність майбутніх фахівців соціальної роботи до навчання, засвоєння нового матеріалу щодо ведення та взаємодії з ЛГБТК+ клієнтами, та зокрема з трансгендерними клієнтами.

Успішно проведена лекція за цією програмою свідчить про позитивну реакцію та зацікавленість студентів та майбутніх фахівців у вивченні та розумінні проблематики трансгендерної спільноти. Лекція, як частина програми, може бути використана як ефективний інструмент для підвищення громадської свідомості, створення позитивного ставлення та розуміння до трансгендерних осіб.

Щодо шляхів покращення роботи громадських організацій, на основі результатів дослідження та аналізу роботи громадських організацій «Когорта», «Інсайт» та «Прожектор», можна розробити наступні шляхи:

1) Розширення медичних послуг: Громадські організації повинні підтримувати доступ трансгендерних осіб до медичної допомоги, включаючи постачання гормональних препаратів, засобів контрацепції, тестування на ВІЛ та гепатит. Важливо сприяти створенню медичної мережі, яка була б дружньою до трансгендерних осіб і мала б достатній обсяг послуг.

2) Підвищення інформаційної підтримки: Громадські організації повинні надавати трансгендерним особам доступ до інформації про дружніх фахівців у медичній, психологічній та юридичній сферах. Створення бази даних або онлайн-ресурсів, які містять інформацію про компетентних фахівців, може значно полегшити пошук потрібної допомоги.

3) Розширення фінансової підтримки: Громадські організації можуть розглянути можливості надання грошової допомоги трансгендерним особам, особливо для задоволення базових потреб та забезпечення необхідних медичних препаратів. Це може включати одноразові виплати або програми фінансової допомоги.

4) Розширення психологічної підтримки: Громадські організації повинні надавати доступ до групової та індивідуальної психологічної підтримки, консультацій, тренінгів, вебінарів та арт-терапії для трансгендерних осіб. Це допоможе їм впоратися зі стресом, тривогою та стигматизацією, забезпечуючи підтримку та навички самозахисту.

5) Забезпечення юридичної підтримки: Громадські організації можуть надавати консультації щодо оформлення документів та інших юридичних питань, що стосуються трансгендерних осіб. Це може включати підтримку у процесі зміни статевої ідентичності, захист прав і боротьбу зі стигмою.

Покращення роботи громадських організацій у наданні соціальних послуг трансгендерним особам є кроком до створення більш справедливого та інклюзивного суспільства, де всі люди, незалежно від їхньої гендерної

ідентичності, мають рівні можливості та доступ до необхідної підтримки та послуг. Подальший розвиток роботи недержавного соціального сектору допоможе забезпечити рівні права, доступ до послуг, створення свідомого середовища, належну соціальну підтримку, застосування гендерно-чутливих підходів та сприяти правовій захищеності групи

Висновки до розділу 3

Результати дослідження виявили, що трансгендерні особи мають різноманітні потреби щодо соціальних послуг. Більшість учасників вказали на необхідність психологічної підтримки, медичної допомоги, фінансової підтримки, а також послуг з професійної орієнтації та академічної консультації. За результатами дослідження також виявлено, що більшість трансгендерних осіб не потребують тимчасового житла чи притулку.

Аналіз діяльності трьох найактивніших у наданні соціальних послуг трансгендерним особам громадських організацій вказує на комплексний підхід до роботи з групою. Кожна з організацій має свою специфіку та набір можливих послуг. Напрямки діяльності цих організацій включають юридичну, медичну та психологічну підтримку у різних формах, також надання академічних можливостей та побудову мережі підтримки для представників спільноти.

Для забезпечення якості та доступності соціальних послуг трансгендерним особам, установам державного сектору потрібно розвиватись і вдосконалювати свою роботу. Це може включати співпрацю з організаціями недержавного сектору, які працюють з трансгендерними людьми, оновлення програм та послуг, врахування нових потреб та викликів, з якими зіштовхуються трансгендерні особи.

Розробка програми підвищення готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до надання послуг трансгендерним клієнтам допоможе покращити роботу державного соціального сектору. Програма має на меті розширення кола фахівців, які можуть забезпечити якісні та придатні

соціальні послуги трансгендерним особам. Це важливий крок у створенні більш інклюзивного та прийняттого середовища для трансгендерних людей, де їхні потреби визнаються та задовольняються з повагою і підтримкою.

ВИСНОВКИ

У дипломному дослідженні проведено теоретико-методологічний аналіз особливостей надання соціальної підтримки трансгендерній спільноті, що дає підстави зробити такі висновки:

1. Соціальна підтримка є важливою складовою благополуччя для різних категорій населення, включаючи трансгендерних осіб. Трансгендерні особи не вважаються окремою групою ризику, проте вони можуть зазнавати дискримінації, насильства та неприйняття у сімейному та соціальному середовищі. Визначено, що трансгендерні особи відчувають невідповідність між своєю власною статевою ідентичністю та призначеною їм статевою приналежністю. Це може призводити до специфічних труднощів, перешкод та високого рівня тривожності через гендерну дисфорію та негативне ставлення до них у суспільстві. Трансгендерні особи мають підвищений ризик захворювання на ВІЛ, але часто не розглядаються як ключова група в рамках публічного здоров'я.

Україна також має свої особливості щодо надання соціальної підтримки трансгендерним особам. Є позитивні зрушення на законодавчому рівні та добре розроблена нормативно-правова база. Проте, існують проблеми та перешкоди, з якими стикаються трансгендерні люди в Україні. Недержавні громадські організації зазвичай є більш успішними у наданні допомоги, оскільки вони забезпечують недискримінаційне середовище, використовують сучасні методи роботи та фінансують проекти, спрямовані на поліпшення ставлення до трансгендерних осіб в суспільстві.

2. Соціально-психологічні особливості та потреби трансгендерних осіб, згідно із результатами дослідження, мають різноманітні потреби у соціальних послугах. Багато з опитаних осіб виділили потребу у психологічній підтримці, медичній допомозі, фінансовій підтримці, а також послугах щодо професійної орієнтації та академічної консультації. Результати також показали, що більшість трансгендерних осіб не мають потреби у тимчасовому житлі чи притулку.

3. У результаті емпіричного дослідження та аналізу діяльності організацій було визначено особливості надання послуг соціальної підтримки трансгендерній спільноті. Громадські організації відіграють важливу роль у задоволенні потреб трансгендерних осіб, надаючи різноманітні соціальні послуги, включаючи медичну, інформаційну, фінансову, психологічну та юридичну допомогу, а також підтримку у забезпеченні базових потреб. Вони проявляють розуміння, емпатію та підтримку, сприяючи трансгендерним особам у подоланні викликів, з якими вони зіштовхуються.

На основі принципів та форм роботи недержавного сектору надання соціальних послуг, діяльності розроблено програму та проведено лекцію з підвищення готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до роботи з трансгендерними особами на основі проведених досліджень була. Ця програма спрямована на надання необхідних знань, навичок і усвідомлення проблем, з якими зіштовхуються трансгендерні клієнти. Вона сприяє створенню більш ефективного та чутливого середовища для надання соціальних послуг трансгендерним особам.

Проведена лекція показала готовність студентів 1-4 курсів спеціальності «Соціальна робота» набути необхідних знань, уявлення про трансгендерність та практичні навички для роботи з цією групою. Розробка та впровадження програм підвищення готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до роботи з трансгендерними особами є кроком у напрямку поліпшення якості соціальних послуг.

Результати аналізу підкреслюють важливість співпраці між громадськими організаціями, урядом, навчальними закладами та іншими зацікавленими сторонами для покращення підтримки та забезпечення потреб трансгендерних осіб. Спільна праця спрямована на розвиток і впровадження програм, поліпшення законодавства, підвищення усвідомленості та забезпечення доступу до якісних послуг має на меті створення інклюзивного та безпечного середовища для трансгендерних осіб.

Перспективи майбутніх досліджень з теми діяльності громадських організацій, які надають допомогу трансгендерним людям, є широкими і різноманітними.

Майбутні дослідження можуть спрямовуватися на оцінку ефективності різних підходів та форм роботи, які застосовуються громадськими організаціями для підтримки трансгендерних людей, наприклад, оцінка результативності програм психологічної підтримки, послуг юридичної допомоги, медичного супроводу тощо. Дослідження можуть глибше вивчати потреби, виклики та перспективи трансгендерної спільноти. Це може включати аналіз соціально-економічної ситуації, здоров'я та благополуччя, ставлення до себе та оточуючого середовища, а також бар'єри, з якими вони зіштовхуються.

Також дослідники можуть вивчати роль громадських організацій у формуванні політики, розширенні прав та захисту трансгендерних людей. Важливо дослідити, як організації можуть впливати на формування гендерно-рівноправного законодавства, розвиток освітніх програм, кампаній просвітництва та інших ініціатив у суспільстві.

Майбутні дослідження можуть сфокусуватися на досвіді різних країн та регіонів щодо діяльності громадських організацій, які підтримують трансгендерну спільноту. Це дозволить з'ясувати різницю в підходах, проблемах та найкращих практиках, що може сприяти обміну знаннями та вдосконаленню роботи в цій галузі.

Ці напрямки досліджень є лише деякими можливостями, існує безліч інших аспектів, які можна вивчати для покращення розуміння та підтримки трансгендерних людей. Оскільки ця галузь все ще розвивається, нові дослідження мають великий потенціал принести нові відкриття та покращити роботу громадських організацій у цій сфері

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко Л., Балакірєва О., Волосевич І., Дмитрук Д., Костюченко Т., Лациба І., Павлова Д. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Київ: Український центр європейської політики. 2020. 214 с.;
2. Бориченко К. Медична допомога трансгендерним особам в Україні. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12770/Бориченко%20К.%20В.%20Медична%20допомога%20трансгендерним%20особам%20в%20Україні.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення: 02.03.2023);
3. Войтовська А. І. ЛГБТ-спільнота в Україні: реалії. *SOCIO ПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. №7. 2018. 45-49 с.;
4. Гаврилюк А., Пінчук І., Ліщишина О., Горова Е. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги (УКПМД) «Гендерна дисфорія». Київ: Міністерство охорони здоров'я України. 2017. 53 с.;
5. Герасимова Т., Ірискіна І., Скорик М. Як писати про ЛГБТ. Курс для журналістів. *Інсайт*: веб сайт. URL: <https://www.insight-ukraine.org> (дата звернення: 31.11.21); 2. Касянчук М., Трофименко О. Оцінка чисельності трансгендерних людей в Україні. Київ: «Центр соціальних експертиз ім. Ю. Саєнка» Інституту соціології НАН України. 2020. 40с.;
6. Горобець Н., Правовий аспект трансгендерності в Україні. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12543/Pravovy%20aspekt%20transhendernosti%20v%20Ukraini_Horobets_2019.pdf?sequence=1 (дата звернення: 02.03.2023);
7. Грибанов А., Кравчук А.. Райдужна книга. Київ: Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». 2018. 252 с.;
8. Гусаковська Н. Документування випадків дискримінації трансгендерних людей у сфері охорони здоров'я в Україні: процедура

«зміни/корекції статевої належності» та доступ до медичної допомоги. Київ: ГО Інсайт. 2020. 96 с.;

9. Дубич К., Данилюк К. Моделі взаємодії держави з недержавними організаціями в системі надання соціальних послуг. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/227/6003/12538-1?inline=1>. (дата звернення: 02.03.2023);

10. Жеребятнікова І. Роль недержавних організацій у становленні громадянського суспільства в Україні. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/28403/1/Жеребятнікова_тези_1.pdf. (дата звернення: 10.04.2023);

11. Замрозович-Шадріна С.Р. Гендерна ідентичність в сучасних освітніх умовах. *Actual Priorities of Modern Science, Education And Practice*. 2022. №12. 575-577 с.;

12. Зінченков О.О., Касянчук М.Г., Кравчук А.В. Крок вперед, два назад: Становище ЛГБТ в Україні. Київ: правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». 2015. 169 с.;

13. Зінченков О., Лященко О., Кравчук А. Незахищені ознаки. Звіт за результатами дослідження ефективності правового захисту від злочинів з мотивів нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в контексті українського законодавства та правозастосовної практики. Київ: Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». 2021. 9 с.;

14. Інсайт: веб-сайт. URL: <https://www.insight-ukraine.org/uk/> (дата звернення 20.04.2023);

15. Ірискіна І. Становище ЛГБТ+ людей в Україні під час війни. *Гендер в деталях*: веб-сайт. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/insight-stanovyshche-lgbt-lyudey-v-ukraini-pid-chas-viyni.html> (дата звернення: 28.10.22);

16. Ірискіна І. Трансгендерні люди в Україні. *Гендер в деталях*: веб-сайт.

URL:<https://genderindetail.org.ua/library/identichnosti/transgenderism/transgender-people-in-ukraine.html> (дата звернення: 29.10.22);

17. Ірискіна І. Трансгендерність і права людини: міжнародні стандарти та механізми. *Гендер в деталях*: веб-сайт. URL:<https://genderindetail.org.ua/library/identichnosti/transgenderism/the-rights-of-transgender-people.html> (дата звернення: 29.10.22);

18. Ірискіна І. Транс-перехід в Україні: (не)відповідність стандартам прав людини. *Інсайт*: веб-сайт. URL: <https://www.insight-ukraine.org/uk/blog/trans-perekhid-v-ukraini-ne-vidpovidnist-standartam-prav-ljudynu/> (дата звернення: 28.10.22);

19. Касянчук М., Коденко Ю. ЛГБТ-спільнота України: історія і сучасність. *Українское ЛГБТ-движение*. 2015. №25. 125–159 с.;

20. Когорта: веб-сайт. URL: <https://cohort.com.ua/osnovna-informacziya/> (дата звернення: 20.04.2023);

21. Кравчук А., Зінченков О., Лященко О. Битва за волю. Становище ЛГБТК в Україні у 2022 році. Київ : Центр «Наш світ», 2023. 48 с.;

22. Кравчук А., Зінченков О., Лященко О. Об'єднані проти насильства. Становище ЛГБТ+ в Україні у 2021 році. Київ: Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». 2022. 53 с.;

23. Лемак М.В., Петрище В.Ю. Психологу для роботи: діагностичні методики. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші. 2011. 614 с.;

24. Ліга.Закон: веб-сайт. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp210404?an=31&ed=2021_04_14 (дата звернення 07.02.2023);

25. Маліков В.В. Вивчення історії ЛГБТ-спільноти в міському просторі: доступність джерел та етичні виклики. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. 2020. №1. 14-18с.;

26. Маліков В.В. Публічний простір в історії ЛГБТ+ людей Харкова 1991–2013 років. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. 2019. 132–133 с.;

27. Марценюк Т., Богдан О. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ: Основа. 2017. 256 с.;
28. Марценюк Т., Колеснік В. Дискримінація за гендерною ідентичністю в Україні на прикладі трансгендерних людей. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 2.* 2019. №2. 95-105 с.;
29. Маценко А., Бутинська Р. Проблеми розвитку недержавних організацій у сфері надання соціологічних послуг. *Актуальні проблеми реформування законодавства про працю та у сфері соціального захисту: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (м. Львів 21 травня 2020р.)* Львів, 2020. 91-93 с.;
30. Прожектор: веб-сайт. URL: <https://www.projector.org.ua/about-us/> (дата звернення: 20.04.2023);
31. Реут А.Г. Соціальна підтримка населення України: оцінювання та напрями реформування: дис. канд.економ.н.: 08.00.07 / Інстит де
32. Становище ЛГБТ в Україні у 2021 році. Київ: Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». 2021. 11 с.;
33. Трофименко О., Сазонова Я., Касянчук М., Лисенко Т., Андріанова І. Біоповедінкове дослідження серед трансгендерних людей в Україні. Київ: Центр громадського здоров'я МОЗ України. 2021. 131 с.;
34. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Text Revision DSM-5-TR 5th Edition. Сан Франциско: American Psychiatric Pub. 2022. 93 с.;
35. Badgett M.V.L., Waaldijk K., Van der Meulen Rodgers Y. The relationship between LGBT inclusion and economic development: Macro-level evidence. *Elsevier*: веб-сайт. URL: <http://www.elsevier.com/locate/worlddev> (дата звернення: 14.11.2022);
36. Berggren N., Nilsson T. Economic Freedom as a Driver of Trust and Tolerance. *ResearchGate*: веб-сайт. URL: <https://www.researchgate.net> (дата звернення: 04.12.2022);

37. Coleman E., Radix A. E., Bouman W. P., Brown G. R., Deutsch M. B. Standards of Care for the Health of Transgender and Gender Diverse People, Version 8. *International Journal of Transgender Health*. Лондон: Taylor & Francis Group. 2022. 342 с.;
38. Назва сайту: Dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення 26.03.2023);
39. Eiland C. How Social Workers Serve Transgender Clients. Noodle: веб-сайт. URL: <https://resources.noodle.com/social-work-counseling-psychology/social-work/social-work-transgender/> (дата звернення: 07.02.2023);
40. Erikson E.H. Identity: Youth and Crisis. Нью Йорк: W. W. Norton & Company. 1994. 336 с.;
41. Hicks G.R. Beliefs and Stereotypes About LGBT People. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*: веб-сайт. URL: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1240> (дата звернення: 08.12.2022);
42. LGBTQIA Faculty / Staff Resources. *University of North Carolina Wilmington*: веб-сайт. URL: <https://uncw.edu> (дата звернення: 05.02.2023);
43. Millington, K., Schulmeister, C., Finlayson, C., Grabert, R., Olson-Kennedy, J., Grofalo. Physiological and metabolic characteristics of a cohort of transgender and gender-diverse youth in the United States. *Journal of Adolescent Health*. 2020. № 67(3). 376–383 с.;
44. Poushter J., Kent N. The Global Divide on Homosexuality Persists. *Pew Research Center*: веб-сайт. URL: <https://www.pewresearch.org> (дата звернення: 31.01.2023);
45. Sondag K.A., Johnson A.G., Parrish M.E. School sex education: Teachers' and young adults' perceptions of relevance for LGBT students. *Taylor & Francis Online*: веб-сайт. URL: <https://www.tandfonline.com> (дата звернення: 15.04.23);

46. Tal H., Giacomuzzi A. Post-Lesbian Tensions: A Qualitative Inquiry of Lesbian Identity. *The Journal for Undergraduate Ethnography Volume 12*. 2022. 1. с. 54-69;

47. Transgenderism and Intersexuality in Childhood and Adolescence: Making Choices. *Developmental Clinical Psychology and Psychiatry*. Volume 46. Лондон: SAGE Publications. 2020. 231 с.;

48. Understanding transgender people, gender identity and gender expression. *American Psychological Association*: веб-сайт. URL: <https://www.apa.org/topics/lgbtq/transgender-people-gender-identity-gender-expression> (дата звернення: 06.04.2023);

49. What is an LGBTQIA+ ally? *ReachOut.com*: веб-сайт. URL: <https://au.reachout.com> (дата звернення: 02.11.2022);

50. 2022 National Survey on LGBTQ Youth Mental Health. Західний Голлівуд: The Trevor Project. 2023. 28 с.

ДОДАТОК А

Анкета опитування для проведення емпіричного дослідження

Вкажіть ваш вік:	- 16-18 років; - 19-25 років; - 26-30 років; - 31-35 років; - 36-40 років; - 41+ років.
Вкажіть ваш гендер:	- чоловік; - жінка; - небінарна персона; - інше.
Вкажіть місто, де прожили більшу частину життя:	Відповідь:

Оцінка рівня ситуативної тривожності (тест Спілберга-Ханіна)

Методика виявлення групи ризику за підручником «Психологу для роботи: Діагностичні методики» авторства М.В. Лемака та В.Ю. Петрище.

1. Як Ви оцінюєте свій стан здоров'я?	дуже погано добре 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2. Як Ви оцінюєте Ваші стосунки у сім'ї?	дуже погано добре 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
3. Як Ви оцінюєте Ваші стосунки з друзями?	дуже погано добре 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4. Оцініть власну реалізацію у роботі/навчанні.	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> дуже погано дуже добре </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 5px;"> 12345678910 </div>
5. Чи потребуєте Ви психологічної допомоги? Наприклад, консультації, підтримки.	<div style="text-align: right;"> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- інше</p> </div>
6. Чи потребуєте Ви медичної допомоги? Наприклад, назначення гормональних препаратів.	<div style="text-align: right;"> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- інше</p> </div>
7. Чи потребуєте Ви фінансової допомоги?	<div style="text-align: right;"> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- інше</p> </div>
8. Чи є у Вас потреба у притулку, тимчасовому житлі?	<div style="text-align: right;"> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- інше</p> </div>
9. Вкажіть потреби, які Ви маєте (якщо такі є), але не зазначені вище.	Відповідь:
10. Чи сказали б Ви, що відчуваєте дискримінацію, трансфобію там, де Ви зараз знаходитесь?	<div style="text-align: right;"> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- інше</p> </div>

<p>11. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть у якій сфері Вас дискримінують?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - соціальна (друзі/сім'я/сусіди/оточення); - робоча (на місці роботи/у працевлаштуванні); - медична (некваліфіковані/неприймаючі фахівці/недоступні послуги); - юридично-правова (некваліфіковані/неприймаючі фахівці/недоступні послуги); - академічна (неприймаючі викладачі/одногорупники/однокласники); - інше.
<p>12. Ви користувались послугами громадських та благодійних організацій, які надають допомогу трансгендерним людям?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - так, неодноразово; - так, один раз; - ні, але планую; - ні.
<p>13. Вкажіть назви громадських, благодійних організацій, які надають допомогу трансгендерним особам, які Ви знаєте.</p>	<p>Відповідь:</p>
<p>14. Якщо Ви звертались до громадської організації за допомогою, вкажіть до якої/яких саме звертались.</p>	<p>Відповідь:</p>
<p>15. Вкажіть вид послуги/допомоги, яку Вам надали?</p>	<p>Відповідь:</p>
<p>16. Розкажіть про надану Вам допомогу. Наприклад, наскільки швидко Вам її надали, чи складно було її отримати, у якій мірі було задоволено потребу, тощо?</p>	<p>Відповідь:</p>

<p>17. Чи звертались Ви за допомогою у державні структури? Наприклад до центру надання соціальних послуг.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - так, неодноразово; - так, один раз; - ні.
<p>18. Якщо відповідь на попереднє запитання «так», опишіть свій досвід: з яким запитом звертались, чи отримали допомогу, наскільки якісною була надана послуга, тощо.</p>	<p>Відповідь:</p>
<p>19. Якщо ви не звертались за допомогою в установи державного сектору, вкажіть причину.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Боюсь нерозуміння/дискримінації з боку надавача послуг; - Вважаю, що надавачі послуг у державному секторі некваліфіковані; - Маю друзів/знайомих які мали негативний досвід з працівниками державних установ; - інше.
<p>20. Чи є Ви учасником іншої громадської спільноти? Наприклад, неформального об'єднання людей під парасолькою трансгендерності, котрі можуть допомогти, надати психологічну підтримку, підказати дружнього лікаря, тощо?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - так - ні - інше
<p>21. Якщо Ваша відповідь на попереднє запитання «так», вкажіть яку саме проблему спільнота допомогла Вам вирішити та наскільки успішно.</p>	<p>Відповідь:</p>

ДОДАТОК Б

Презентація до лекції з програми підвищення готовності фахівців соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+ клієнтами

 2023

ЛГБТКІА+

- Незрозумілі буквочки (аббревіатура)
- Гендерна ідентичність
- Гендерне вираження
- Сексуальна орієнтація
- Про терміни
- Як має працювати соціальний сектор у питаннях ЛГБТКІА+

+ Крутецький план

 2023

ЛГБТКІА+

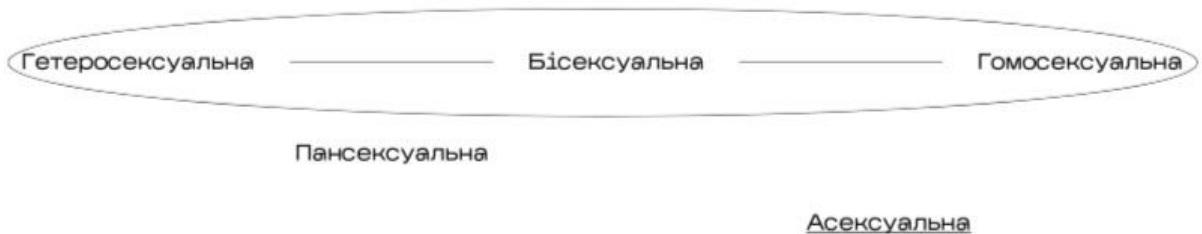
- ♥ Лесбійки
- ♥ Геї
- ♥ Бісексуали
- ★ Трансгендерні особи
- ★ ♥ Квір
- ★ Інтерсексні особи
- ♥ Асексуали
- ★ Гендерна ідентичність
- ♥ Сексуальна орієнтація
- Біологічна стать
- ▣ Гендерне вираження

+ Незрозумілі буквочки

2023

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

+ Сексуальна орієнтація

2023

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

+ Гендерна ідентичність

ГЕНДЕРНЕ ВИРАЖЕННЯ

Маскулінно

Поведінка
Зачіска
Одяг
Манери

Фемінно

+ Гендерне вираження

ГРОМАДСЬКІ ТА БЛАГОДІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЩО ПРАЦЮТЬ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ЛГБТКАІ+ СПІЛЬНОТИ:

+ Про соціальну роботу

ЯК МАЄ ПРАЦЮВАТИ СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР У ПИТАННЯХ ЛГБТКІА+

1. Розробити та впровадити навчальні програми для надавачів соціальних послуг з питань ЛГБТК+, включаючи дискримінацію, культурну компетентність та позитивні практики.

2. Розробити інклюзивну політику щодо ЛГБТК+ для соціальних служб, щоб забезпечити доброзичливе ставлення до ЛГБТК+ та повагу до них

✦ Про соціальну роботу

